

**Prof. dr. sc. Pavo Živković**  
**Ivana Jakić, prof.**  
**Marija Brandić, prof.**

## **ULOGA BOSANSKOG KRALJA U KONAVOSKOM RATU (1430.-1433.)**

Pune dvije godine trajao je rat između Dubrovčana na jednoj i vojvode Radosava Pavlovića na drugoj strani (1430.-1433.). Jednako vođen i na vojnom i diplomatskom planu, uključio je i druge značajne čimbenike kako u Bosni i Humu tako i izvan granica (despot Đurađ Branković, Porta, Ugarska). Konavoski je rat uvelike promijenio prilike i stanje na Balkanu, a na poseban način položaj i stanje Bosne, pa i Dubrovnika. Sama problematika Konavoskog rata bila je predmet manjeg broja povijesnih istraživača. Taj se događaj spominje u gotovo svim monografijama (povijesti Dubrovnika i povijesti Bosne), ali samo uzgredno. Nešto više o tom pitanju raspravljao je Ćiro Truhelka u posebnoj studiji pod naslovom *Konavoski rat (1430.-1433.)*. O samom tijeku toga rata govori se u jednom broju monografija istaknutijih bosanskih osoba XV. stoljeća (kralj Tvtko II., vojvoda Radosav Pavlović, vojvoda Sandalj Hranić, Zlatonosovići, despot Đurađ Branković), te u sintezama povijesti Bosne i Huma, povijesti Dubrovnika ili pak povijesti župe Konavle.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Babić, A., *Diplomatska služba u srednjovjekovnoj Bosni (Iz istorije srednjovjekovne Bosne)*, Sarajevo, 1972., str. 81.-168.; Ćirković, S., *Istorija srednjovjekovne bosanske države*, Beograd, 1964.; Ćorović, V., *Kako je vojvoda Radosav prodao Dubrovčanima Konavljje (1423-1427)*, Godišnjica Nikole Ćupića br. 35, Beograd, 1927., str. 73.-110.; Ćorović, V., *Despot Đurađ Branković prema Konavoskom ratu*, Glas SKA, br. 110, Srem. Karlovci, 1923., str. 26.-40.; Dinić, M., *Humsko-trebinjska vlastela*, SANU, posebna izdanja, knj. 397, Odeljenje društvenih nauka, Beograd, 1967.; Grujić, M. P., *Konave pod raznim gospodarima od XII do XV veka*, Spomenik SKA, br. 66, Zemun, 1926., str. 3.-123.; Ivić, A., *Radosav Pavlović, veliki vojvoda bosanski*, Letopis Matice sprske, br. 245, str. 1.-32.; br. 246, str. 24.-48., Novi Sad, 1907.; Jireček, K., *Nastojanja starih Dubrovčana oko raširenja granica*, Zbornik K. Jirečeka, knj. I, SAN, posebna izdanja, knj. 326, Odeljenje društvenih nauka, Beograd, 1959., str. 307.-314.; Kosović, P., *Župa Konavli u istoriji grada Dubrovnika*, Godišnjica N. Ćupića br. 28, Beograd, 1909., str. 184.-240.; Radonić, J., *Der Grosswoivode von Bosnien Sandalj Hranić-Kosača*,

Veoma su zanimljive pozicije i uloge pojedinih osoba u tom događaju. Tu prije svega mislimo na ulogu bosanskog kralja Tvrtka II. Tvrtkovića, ulogu vojvode Sandalja Hranića, ulogu samog sudionika tih događaja vojvodu Radosava Pavlovića, vlastelinske obitelji Zlatonosovića, despota Đurađa Brankovića, ugarskog kralja Sigismunda, te same Porte. U ovome bismo se radu željeli pozabaviti ulogom bosanskog kralja Tvrtka II. Tvrtkovića čiji je utjecaj općenito, pa samim time i u ovim događajima, kako se čini, bio od velike važnosti.

Tijekom tih ratnih događanja, uloga i položaj bosanskog kralja mijenjali su se od iskazivanja značajne moći i utjecaja do gotovo potpunog srozavanja njegova ugleda, pa samim time i ugleda bosanske krune. Svemu je tome doprinosila i prisutnost Turaka u samoj Bosni, čiji je Tvrtko, u vrijeme tih događanja, bio vazal i plaćao Porti godišnji danak. Pokušat ćemo te događaje osvijetliti manjim ekskurzom u razmatranje prilika koje su prethodile Konavoskom ratu.

Nakon što su Dubrovčani u drugoj polovini 1423. godine izvršili prvu podjelu Konavala koje su kupili od vojvode Sandalja Hranića, započeli su dugotrajne i često mukotrpne pregovore oko kupovine druge polovice, vlasništva vojvode Radosava Pavlovića poznatog po prevrtljivosti i nestalnosti u odlukama. Dubrovčani su nastojali popraviti vidno stanje prilika u Bosni.

Barem su privremeno prestale opasnosti od Turaka. Dubrovčani su pokušali iskoristiti njihovu odsutnost za kupovinu i drugog dijela Konavala s tvrđavom Soko, što su Turci uvelike sprječavali i nastojali omesti. Čini se da su bila uzaludna nastojanja Dubrovčana da skupocjenim darovima udobrovolje bosanskog kralja Tvrtka II. da im pomogne u tim njihovim nakanama. No sam vojvoda Radosav nije bio voljan odreći se svog dijela Konavala, a u tome ga je poticao i vojvoda Sandalj, koji je, kako se čini, zažalio što je prodao svoj dio. Pregovori s vojvodom Radosavom otegli su se do prosinca 1426. godine, da bi nakon utrošenog silnog novca i vremena Dubrovčani

---

Archiv für Slawische Philologie br. XIX, Berlin, 1897., str. 380.-466.; Truhelka, Č., *Konavoski rat (1430-1433)*, Glasnik zemaljskog muzeja br. 23, Sarajevo, 1918., str. 146.-211.; Živković, P., *Tvrtko II. Tvrtković - Bosna u prvoj polovici XV stoljeća*, Institut za istoriju u Sarajevu, Sarajevo, 1981., isti: *Učešće bosanske vlastele u diobi Konavala*, Prilozi Instituta za istoriju u Sarajevu, god. XV, br. 16, Sarajevo, 1979., str. 181.-188.; isti: *Diplomatska aktivnost Braila Tezalovića*, Prilozi Instituta za istoriju u Sarajevu, br. X/2, Sarajevo, 1974., str. 35.-53.; Živković, P., *Iz srednjovjekovne povijesti Bosne i Huma*, HKD „Napredak“, podružnica Osijek, Osijek, 2002., str. 198.-215. (Tvrtko II. Tvrtković i Zlatonosovići, usorska vlasteoska porodica); isti: *Diplomatski kontakti Bosne i Huma s Dubrovčanima o ustupanju Konavala*, „Hrvatska misao“ - časopis za umjetnost i znanost, Matica Hrvatska, br. 6, Sarajevo, 1998., str. 89.-105.; isti: *Bosanski srednjovjekovni plemićki rod Radanovića-Mikojevića-Tezalovića-Ozrisaljića (Kopijejića)*, HKD „Napredak“ Zagreb-Osijek, Osijek, 2006.

došli u posjed i drugog dijela Konavala u siječnju 1427. godine.<sup>2</sup> Za svoj je dio prodanog zemljišta vojvoda Radosav dobio 13.000 dukata, od čega je 6.000 ostavio u Komuni na čuvanje uz dobit od 6%, palaču, nekoć vlasništvo dubrovačkog plemića Žoreta Palmotića, koju je sam morao obnoviti, stalni godišnji *tribut* u iznosu od 600 perpera godišnje, te komad zemlje u njegovu dijelu Konavala.<sup>3</sup> Dubrovčani su taštome vojvodi Radosavu morali dati više nego Sandalju, što će se kasnije odraziti u njihovim međusobnim odnosima. Vojvoda Radosav u tim je pregovorima izvukao veliku korist ne samo za sebe već i za svoju ženu i vlasteline.<sup>4</sup> I nakon što su između Dubrovčana i vojvode Radosava bile izmijenjene povelje o ustupanju drugog dijela Konavala 27. siječnja 1427. godine, pristupilo se diobi kupljene zemlje po principu ždrijebanja. U toj diobi sudjeluje i sam bosanski kralj Tvrtko II. koji je razmijenjene povelje morao potvrditi svojim kraljevskim pečatom.<sup>5</sup> Nije slučajno da su Bosanci, sudionici u drugoj diobi Konavala, dobili po komad zemlje na samim rubovima tog teritorija. Kralj Tvrtko II. Tvrtković dobio je jedan cijeli dio i četvrtinu u 31. deceni, koja se nalazila u Donjoj Gori, uključivši tu i selo Nikuliće, te kraj oko Uskopolja.<sup>6</sup> Ovakvom su podjelom Dubrovčani nastojali maknuti Bosance što više na periferiju kako bi bili što sigurniji, jer su već imali dosta iskustava s njima. Nakon izvršene podjele dubrovačka je vlada naložila da se postave međnici, koji će postati kamen smutnje u njihovim odnosima, ponajprije s vojvodom Radosavom Pavlovićem, ali ništa manje i s Kosačama (vojvodom Sandaljem i njegovim sinovcem vojvodom Stjepanom Vukčićem-Kosačom). Nerijetki su bili slučajevi namjernog rušenja kamena međaša i premještanje međnika, zbog čega je morala češće intervenirati dubrovačka vlada kod vojvode Radosava i kralja Trvka II. Tvrtkovića. U svemu tome je, kako se čini, prednjačio vojvodin čovjek Radoje Ljubišić, na koga se Dubrovčani učestalo žale Radosavu Pavloviću. Malo je od tih prosvjeda bilo koristi jer ga je u tim poslovima poticao i podupirao sam vojvoda Radosav. Ovakvih je pojava bilo najviše tijekom Konavoskog rata (1430.-1433.), kada je vojvoda Radosav nastojao silom povratiti dio Konavala.

Činilo se da je Radosav Pavlović neposredno nakon podjele njegova dijela Konavala bio zadovoljan. Nastupao je kao veliki prijatelj Dubrovčana, no vrlo se brzo pokazalo da on ipak nije bio zadovoljan ustupanjem Konava-

---

<sup>2</sup> Miklošić, F., *Monumenta serbica spectantia historiam Serbiae Bosnae Ragusii*, Vienna, 1858., str. 336.-342.

<sup>3</sup> Isto, str. 336.-342.; usporedi: Živković, *Tvrtko II. Tvrtković*, str. 116.; isti: *Učešće bosanske vlastele u diobi Konavala*, str. 185., nap. 18; Grujić, *Konavli pod raznim gospodarima*, str. 35., nap. 86.

<sup>4</sup> O tome više u radu: Živković, *Diplomatska aktivnost Braila Tezalovića*, str. 31.-53.

<sup>5</sup> Živković, *Tvrtko II. Tvrtković*, str. 115.-116.

<sup>6</sup> O tome više u: Živković, *Učešće bosanske vlastele u diobi Konavala*, str. 181.-188.

la, pa i samom podjelom koja je izvršena ždrijebanjem (izvlačenjem iz šešira). Teškoće su za Dubrovčane nastupile već u jesen 1427. godine. Njegovi su ljudi počeli uznemiravati Dubrovčane na granicama, a u svemu tome prednjačio je Baljin Starčić, Radosavov čovjek, koji je imao zemlju u izravnom susjedstvu s Dubrovčanima. Sa svojim je sinovima počeo napadati dubrovački teritorij, zbog čega su se Dubrovčani požalili najprije vojvodi Radosavu, a kad im to nije pomoglo zavapili su i kod kralja Tvrtka II. Tvrtkovića.<sup>7</sup> Posredstvom svojih poklisara Dubrovčani su upućivali prosvjede kralju,<sup>8</sup> no ni to im nije pomoglo.

Dubrovčani su se sredinom lipnja 1428. godine suočili s novim neprilikama koje su opet dolazile od ljudi vojvode Radosava Pavlovića. Svojim je poklisarima dubrovačka vlada naložila da se na dvoru kralja mogu zadržati i nešto duže nego što je bilo predviđeno, da kad za to nađu priliku upoznaju i pojasne Tvrtku II. što im se događa s ljudima vojvode Radosava.<sup>9</sup> Za vjerovati je da im Tvrtko II. u tim trenucima nije mogao puno pomoći jer je on bio zaokupljen ženidbom s Dorotejom Gorjanski, svadbenim ceremonijama i dočekom mlade nevjeste. Dubrovčani su u to vrijeme imali i s kraljem izvjesnih sporova oko *bolanja* srebra, zbog čega su njihovi poklisari ulagali prigovore na bosanskom dvoru.<sup>10</sup>

Čini se kako je izmirenje kralja i vojvode Sandalja utjecalo i na držanje samog vojvode Radosava Pavlovića. Ovaj se ubrzo približio kralju, a došlo je i do privremenog pomirenja dvojice vojvoda, Radosava i Sandalja. O međusobnom mirenju u Bosni pišu dubrovački poklisari svojoj vladi u gradu podno Srđa, 1. srpnja 1428. godine.<sup>11</sup> Bosancima je, kako se čini, zaprijetila opasnost od turskog vojvode Ishaka, pa je vojvoda Radosav savjetovao Dubrovčane da ga pokušaju pridobiti darovima prilikom njegova dolaska. Idila izmirenja Bosanaca s Dubrovčanima u Bosni potrajala je kratko vrijeme. Do novih je razilaženja i sukoba došlo već potkraj 1429. godine, izazvanih presretanjem i zapljenom jedne dubrovačke trgovačke karavane koja je išla preko Radosavovih posjeda u Bosni. Kao odgovor na tu gestu

---

<sup>7</sup> Dubrovački arhiv (DA), *Acta consilii rogatorum*, vol. IV, fol. 39, 27.10.1527., fol. 39', 3.11.1427., fol. 46', 12.2.1428. Imali su Dubrovčani izvjesni spor s Baljinom Stračićem oko međa. Dinić, *Humsko-trebinjska vlastela*, str. 26. nap. 11.

<sup>8</sup> Con. rog. vol. IV, fol. 53', 15.4.1428.

<sup>9</sup> Isto, vol. IV, fol. 58', 16.6.1428.; fol. 62, 14.7.1428.

<sup>10</sup> Dubrovčani su kralju i kraljici početkom rujna 1428. godine spremili bogate darove preko svojih poklisara, dajući im nalog da kod kralja ulože prosvjed zbog zavođenja *bolanja* (pečačenja i carinjenja) srebra. Naročito su iskazivali svoje prosvjede na primjenu te mjere na njihovim trgovcima koji iz Ugarske idu preko Bosne sa srebrom. DA, *Lettere e commitione di Levante* vol. X, fol. 43-44, 15.3.1428.

<sup>11</sup> Dubrovački poklisari pišu svojoj vladi o izmirenju dvojice vojvoda. Pismo je upućeno 1.7.1427. Kralj se do tada već bio izmirio s vojvodom Radosavom Lett. di Lev. vol. X fol. 89; Cons. rog. vol. IV, fol. 89', 3.3.1429.

Radosava, Dubrovčani su stavili zabranu svojim trgovcima da s robom idu u Bosnu preko Radosavovih zemalja.<sup>12</sup> Započeli su novi sukobi na granici koje je poticao Baljin Starčić i njegovi sinovi. Obnovili su napade na zemlju i Dubrovčane u Konavlima. Uz sve to imali su Dubrovčani i izvjesnih neprilika s kraljem Tvrtkom II. Tvrtkovićem. Ovaj je uveo izvjesne dažbine dubrovačkim trgovcima (građanima) koji su živjeli i radili u Pod-Visokim držeci trgovačke radnje.<sup>13</sup> Počela su nova dubrovačka uvjeravanja Bosanaca da je nužno održati međusobno prijateljstvo i slogu jer svima im podjednako prijete opasnost od Turaka. Dubrovačka je vlada iskazivala želje da i dalje s Bosancima ostane u prijateljskim odnosima, ali samo pod uvjetom da se i oni pridržavaju svih potpisanih povelja i ugovora, posebno povelje kralja Tvrtka II. Tvrtkovića, kojemu plaćaju sve državne *tribute*. Traže da se ostane u ljubavi i slozi, kako je zakletvom iz povelje predviđeno. Od vojvode Radosava zahtijevaju da spriječi sve daljnje neugodnosti i neprijateljstva prema Dubrovčanima, napose one koje im čini Baljin Stračić sa sinovima.<sup>14</sup> Sva ta njihova uvjeravanja i poticanja nisu urodila plodom. Pod sam kraj 1429. godine uslijedili su novi zapleti između Dubrovčana i vojvode Radosava koji su zaprijetili da prerastu u otvoreni međusobni rat. Vojvoda Radosav se nije baš obazirao na sva ta upozorenja koja su dolazila ne samo od Dubrovčana već i od samoga kralja Tvrtka II. čiji je bio podanik.

O svim neprilikama koje su imali s vojvodom Radosavom, Dubrovčani su obavještavali kralja Tvrtka II. Tako su ga obavijestili i o zapljeni njihovih karavana na Radosavovoj zemlji. To je još više razljutilo vojvodu Radosava pa su za Dubrovčane nastupile još teže prilike. Na intervenciju samoga kralja Tvrtka II., vojvoda Radosav vratio im je zaplijenjenu robu, ali s njom i sve povelje koje je razmijenio s Dubrovčanima oko ustupanja Konavala. To je predstavljalo izravnu prijetnju miru i navještaj rata. Vraćanje povelja značilo je i prekid svih veza između Dubrovnika i vojvode Radosava Pavlovića. U namjeri da izbjegnu otvoreni rat s vojvodom, Dubrovčani su ga na svaki način pokušali umiriti. Kad im to nije pomoglo, zabranili su svojim trgovcima da s robom idu preko Radosavovih zemalja, jer bi to po njihovim tumačenjima moglo izazvati još veće raspirivanje strasti i mržnje koje su već uvelike eskalirale.

Odluka dubrovačke vlade o prokopavanju kanala i razdvajanju Cavtata od kopna, iako nije imala nikakve veze s prethodnim događajem presre-

---

<sup>12</sup> Radi izvjesnih potraživanja duga od nekih Dubrovčana, za što nije imao opravdanje, zaplijenio je vojvoda Radosav jednu čitavu dubrovačku karavanu, koja je nosila tkanine u Bosnu. Cons. rog. vol. IV, fol. 122', 21.10.1429.; fol. 123', 27.10.1429.

<sup>13</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 129', „...de scribendo tam domino regi Bosne quam mercatoribus nostris de Sottovisochi pro illis duobus grossis qui ab ipsis exigi volunt pro apotechis ultra ducatum pro botecha ultra solutum.“

<sup>14</sup> Lett. di. Lev. vol. X, fol. 59-60, 2.5.1429.

tanja dubrovačke karavane, razljutila je još više vojvodu Radosava koji je u tom činu tražio povod za rat s Dubrovčanima. Stoga je pooštrio kampanju protiv Dubrovčana tražeći na svaki način povod za rat. Vojvoda Radosav dobro je znao za tursko neraspoloženje zbog ustupanja Konavala Dubrovčanima, pa je nastojao iskoristiti tu činjenicu i povratiti prodani dio Konavala. Prokopavanje kanala i odvajanje Cavtata od obale poslužilo je Radosavu kao dobar razlog za ozbiljne prigovore i prosvjede koje je upućivao dubrovačkoj vladi. Unaprijed očekujući nepovoljne odgovore i odbacivanja tih prigovora, vojvoda je Radosav u grad pod Srđem uputio svoje poslanstvo koje je u njegovo ime uložilo prigovore i pokušalo spriječiti namjere Dubrovčana u svezi s kopanjem kanala. Uz sve to Radosavovi su poklisari dobili naputak da u Dubrovniku naplate kamate na vojvodin uloženi novac u Komunu. Namjera im je bila da pritom podignu sav Radosavov novac koji je ležao u Komuni, što ugovorom nije bilo moguće. Oba su vojvodina zahtjeva knez i dubrovačka vlada odbili, što se moglo i očekivati.<sup>15</sup>

Negativan stav i odgovor dubrovačke vlade bio je sasvim dovoljan razlog za vojvodu Radosava da otpočne neprijateljstva u Konavlima. U proljeće 1430. godine pročulo se u gradu pod Srđem da vojvoda Radosav sprema napad na grad. Bez navještaja rata njegovi su ljudi, predvođeni Radojem Ljubišićem, napali na Ljutu u Konavlima. Uspjeli su za kratko vrijeme razbiti dubrovačke straže i vojsku i zauzeti Župu. Tim je vojnim akcijama vojvode Radosava započeo oružani sukob poznatiji kao I. konavoski rat, koji je započeo u proljeće, krajem travnja 1430. godine.

Još prije nego što su započele ratne operacije, Dubrovčani su razvili veoma živu diplomatsku aktivnost uključivanja brojnih saveznika u taj sukob. Naročito je bila živa njihova diplomatska aktivnost na dvoru kralja Tvrtka II. i vojvode Sandalja, ključnih osoba koje su mogle biti od velike važnosti za konačni ishod toga rata. Ništa manje nisu bili aktivni ni na drugim stranama, svugdje gdje su očekivali da bi mogli imati određene koristi. Istovremeno su Dubrovčani radili i na jačanju vojne moći, organizirajući i najamničku vojsku. Zavapili su za vojnu pomoć i na dvoru kralja Tvrtka II. Tvrtkovića. Koncem travnja, odmah pošto je Radosav otpočeo s vojnim akcijama, obavijestili su bosanskog kralja o vojnim akcijama koje je započeo veliki vojvoda Radosav i štetama koje im je pritom nanio.<sup>16</sup> Pritom su upo-

---

<sup>15</sup> Kamate koje je tražio bile su već ranije isplaćene, a ulog od 6.000 dukata se nije mogao podizati bez najavljenog otkaznog roka, najmanje dva mjeseca po najavi. Što se tiče prokopavanja kanala, njihov je odgovor bio da oni na svom zemljištu mogu raditi što i koliko ih je volja.

<sup>16</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 145, 23.4.1430. Ovu je odluku potvrdilo i Veliko vijeće u Dubrovniku. DA, Acta Consilii Maius vol. IV, fol. 87, 26.4.1430. (dalje:Cons.Maius). Dubrovčani su mu pritom isplatili oba tributa i svetodmitarski za 1429. i stonski za 1430. godinu. Cons. rog. vol. IV, fol. 141, 5.4.1430.

znali bosanskog kralja sa svim pojedinostima u svezi sa sukobom.<sup>17</sup> Dubrovčani su se morali pravdati pred kraljem i u svezi s incidentom koji je izbio između Tvrtka II. i Radina Tolinovića, zakupnika carine u Dežavici. Po svoj je prilici spor izazvan neisplatom zakupa carine koju je držao njihov sugrađanin u rudarskom mjestu Deževica u srednjoj Bosni na kraljevskim posjedima. U tom su sporu Dubrovčani preko svojih poklisara ponudili parnicu koju je trebao voditi mješoviti sud sastavljen od kraljevih i dubrovačkih sudaca,<sup>18</sup> s čim se kralj nije slagao. Dubrovačko je poslanstvo dobilo naputak svoje vlade da pokuša kralja Tvrtka II. privoljeti na ulazak u savez protiv vojvode Radosava Pavlovića.<sup>19</sup> Tvrtka II. su Dubrovčani upoznali sa zahtjevima koje pred njih postavlja veliki vojvoda Radosav. Najviše su prigovora stavljali na potražnju kamata na uloženi novac što ga je Radosav držao u Komuni, a koje su mu već bile isplaćene. Poklisari su sa sobom nosili i povelje o tom slučaju, koje su imali namjeru predočiti kralju na uvid. Zajedno s tim kralju su dali na uvid i povelje koje su im vojvoda Radosav i sam kralj potvrdili u svezi s ustupanjem i prodajom Konavala. Dubrovčani su se ponadali da bi im u tom sporu kralj Tvrtko II. mogao puno pomoći, s obzirom na to da je bio u dobrim odnosima s ugarskim kraljem Sigismundom, čiju su oni vlast priznavali. Osim toga, ugarski je kralj bio u dobrim odnosima i s Portom, što je sve trebalo ići na ruku Dubrovčanima. Bosanskog su kralja Dubrovčani uvjerovali da postoje svi preduvjeti za obračun s vojvodom Radosavom. Budući da je ugarski kralj u dobrim odnosima s Portom, ona neće uzimati u zaštitu vojvodu Radosava, a uz sve to Radosav Pavlović nije u dobrim odnosima s ostalim bosanskim feudalcima (barunima). Tvrtku II. su Dubrovčani predlagali da zajedničkim snagama napadnu na Borač, njegovo sjedište. Taj bi grad mogao vrlo brzo pasti jer nije imao pomoći ni od kuda. Padom Borča mnogo bi se lakše ovladalo i ostalim zemljama Pavlovića.

Ostaje nepoznanica kako je na sve te dubrovačke prijedloge reagirao kralj Tvrtko II. Tvrtković. Iz slijeda događaja i analize nekih dokumenata moglo bi se zaključiti da se ni samom kralju Tvrtku II. nisu svidjeli ovi dubrovački prijedlozi, ali ni neprijateljske geste koje je prema Dubrovčanima učinio njegov podanik vojvoda Radosav Pavlović. Da bi udobrovoljili kralja, Dubrovčani su pokušali iskoristiti i druge kanale posredovanja. Pismo sa sličnim sadržajem kakvo je bilo upućeno kralju, poslali su i vojvodi Sandalju Hraniću. I njemu su predočili da je Radosav Pavlović počinio neoprostivu gestu, bez znanja i odobrenja kralja, nositelja bosanske krune, što stoji na

---

<sup>17</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 151', 27.4.1430.

<sup>18</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 141', 5.4.1430. „...de respondendi nuntio suprascripti domini regis super exposita per eum pro Radino Tolinovich et offerendo sibi jus in causa ipsa.“ Tim je povodom kralj u grad pod Srđem slao svog poslanika.

<sup>19</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 149, 27.4.143. Poslanici su nosili sa sobom darove za kralja. Cons. rog. vol. IV, fol. 150, 27.4.1430.

čelu sve Bosne, pa i sve druge gospode i baruna Bosne, koji su također potvrdili sve te privilegije Dubrovčanima i da zato treba snositi posljedice. On time nije samo prekršio mir već je nanio štetu objema stranama.<sup>20</sup> Pokušali su Dubrovčani utjecati na raspoloženje i samog ugarskog kralja Sigismunda. Molili su ga da pošalje svoje poslanstvo na bosanski dvor kod Tvrtka II., kod vojvode Sandalja, despota Đurađa Brankovića i svima drugima koji bi mogli pomoći u razrješavanju njihovih muka i problema.<sup>21</sup> Uputili su Dubrovčani pismo i ugarskom barunu Matku Talovcu, koji je imao važnu ulogu na ugarskom dvoru i koji se u vrijeme izbijanja sukoba vojvode Radosava i Dubrovčana nalazio u Bosni u ugarskoj tvrđavi Srebreniku, u Usori, u neposrednom susjedstvu s Radosavom. Pokušali su Dubrovčani i njega uključiti u vojne akcije protiv Radosava Pavlovića.<sup>22</sup>

Posve je jasno koliko je Dubrovčanima bilo važno uključiti bosanskog kralja u taj sukob kao svoga saveznika. Usprkos svim nastojanjima, nisu imali nekog značajnijeg uspjeha u tim nakanama. Tvrtko II. u svojim odlukama nije bio niti brz niti odlučan, što je stvaralo izvjesne sumnje i kod samih Dubrovčana. Koncem travnja 1430. godine morali su Dubrovčani slati novo izaslanstvo na dvor bosanskog kralja s novim instrukcijama za pregovore.<sup>23</sup> Jedino što su Dubrovčani postigli na dvoru kralja Tvrtka II. bilo je osuđivanje vojvode Radosava zbog njegovih nedjela. Kralj je tražio od svoga podanika da prestane s neprijateljstvima prema Dubrovčanima. Međutim, ono na čemu su Dubrovčani najviše inzistirali u pregovorima i obraćanjima kralju – njegovo uključivanje u savez za rat protiv neposlušnog podanika vojvode Radosava i vojna pomoć – izostalo je. Tvrtko II. nije se usudio na takav korak, s obzirom na to da je njegov podanik uživao blagonaklonost i podršku na Porti. Bez znanja i dopuštenja turskog sultana Tvrtko II. nije smio ništa poduzimati. Bio je na neki način i sam turski podanik-vazal, jer je sultanu plaćao godišnji danak.

Kad su Dubrovčani uvidjeli kraljevu neodlučnost, pokušali su još jednom sami riješiti spor, no svi su ti njihovi pokušaji i nastojanja ostali bez željenih rezultata. Budući da su uvidjeli da rješenja spora nema mirnim putem i pregovorima s vojvodom, odlučili su se vojno spremati za rat. Zatražili su pomoć nekih Sandaljevih ljudi, prije svih Grgura Nikolića, Sandaljeva čovjeka, i Pavla Radivojevića, njihova starog prijatelja.<sup>24</sup> Molili su i vojvodu

---

<sup>20</sup> Lett. di Lev. vol. X, fol. 113-116, 30.4.1430.

<sup>21</sup> Thaloczy, L.-Gelicich, J., *Dipolmatarium relationum reipublichae Ragusanae cum regno Hungariae*, Budapest, 1887., str. 336.-338. (dalje: Dipl. Rag.); Let. di Lev. vol X, fol. 117', 30.4.1430.

<sup>22</sup> Lett. di Lev. vol. X, fol. 118-118', 30.4.1430.

<sup>23</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 151', 27.4.1430., fol. 151, 28.4.1430.

<sup>24</sup> Cons. rog. vol. 154', 3.5.1430. S obzirom da se vojvoda Sandalj plašio osвете Turaka, nije se usudio poslati Grgu Nikolića u pomoć Dubrovčanima.



Sandalja da im pomogne, no prije nego što se odlučio na taj korak Sandalj se želio konzultirati s kraljem Tvrtkom II. i ostalim bosanskim velikašima. Tako je izvješće poslalo svojoj vladi dubrovačko poslanstvo koje se nalazilo na dvoru Kosače. Ponuđeni savez s Dubrovčanima Sandalj nije mogao prihvatiti prije nego što se posavjetuje s kraljem Tvrtkom II. Dubrovčani su požurili da mu preko poklisara jave kako kralj željno i žurno očekuje stvaranje njihova međusobnog saveza.<sup>25</sup>

O zlodjelima koja im je učinio vojvoda Radosav, Dubrovčani su izvijestili i mletačku vladu, računajući i na njeno posredovanje u tom sporu, napose kod bosanskog kralja Tvrtka II. Tvrtkovića, s obzirom na veliko prijateljstvo što su ga Mlečani imali s bosanskim kraljem.<sup>26</sup> Pokušali su još jednom i s kraljem Tvrtkom II. Uvjeravali su ga na potrebu ulaska u savez od kojeg će i sam imati veliku korist, jer će se osloboditi jednog od najvećih neposlušnih podanika u Bosni. Svojim poklisarima koji su boravili na bosanskom dvoru stavili su prigovore i ozbiljne zamjerke što nisu obavijestili svoju vladu o pregovorima i što od njih nisu dobili nikakve odgovore.<sup>27</sup> Naložili su svojim poklisarima da još jednom pokušaju nagovoriti kralja na ulazak u savez s njima i vojvodom Sandaljem, a protiv vojvode Radosava Pavlovića. Računali su da se kralj u međuvremenu konzultirao s vojvodom Sandaljem, što je ranije bio jedan od razloga njegova odbijanja. U instrukcijama svojim poslanicima, Dubrovčani su ukazivali na činjenicu da je kralj sve pojedinosti o savezu mogao dobiti od njihova poslanstva koje je u Bosni hitalo od jednog do drugog dvora (kralja i vojvode Sandalja). Uvjeravali su Tvrtka II. da će njegov ulazak u savez pričiniti zadovoljstvo i samom ugarskom kralju Sigismundu, s kojim je Tvrtko II. u prijateljskim odnosima, posebno nakon ženidbe s Dorotejom Gorjanski. Svi drugi koji ne podnose vojvodu Radosava, a takvih je u Bosni puno, kako su to isticali Dubrovčani u svojim pismima, ušli bi u savez, jer svi jednako žele da unište tu „zmiju“ koja truže, koja je zatvorila svu Bosnu i koja šteti svoj Bosni. Od poklisara je dubrovačka vlada zatražila da zamole kralja neka uputi svog poslanika vojvodi Radosavu kako bi ga obvezao i natjerao na obustavljanje daljnjih neprijateljstava i zlodjela koje je učinio i čini njihovim ljudima.<sup>28</sup> Sva ta uvjeravanja Dubrovčana nisu urodila plodom, jer kralj i dalje nije smio, strahujući od Porte, poduzeti bilo kakve akcije protiv svog podanika Radosava Pavlovića.

Svojim su živim diplomatskim akcijama Dubrovčani uspjeli nagovoriti ugarskog kralja Sigismunda da na bosanski dvor uputi svoje poslanstvo Tvrtku II. Naslućuje se to iz jednog dubrovačkog pisma u kojem se, pored

---

<sup>25</sup> Lett. di Lev. vol. X, fol. 127'-128, 9.5.1430. Usporedi: Truhelka, *Konavoski rat*, str. 157.

<sup>26</sup> Lett. di Lev. vol X, fol. 129', 8.5.1430.

<sup>27</sup> Lett. di Lev. vol. X, fol. 131', 13.5.1430.

<sup>28</sup> Isto, fol. 132, 13.5.1430.

ostalog, navodi da se hrvatski ban Matko Talovac spremio posjetiti bosanskog kralja u namjeri da kod njega posreduje za dubrovačku stvar. Vlada stavlja prigovor svojim poklisarima na bosanskom dvoru što im ne šalju nikakvo izvješće o boravku Matka Talovca, hrvatskog bana na dvoru bosanskog kralja. Jedino o čemu je dubrovačko poslanstvo moglo izvijestiti svoju vladu bila je činjenica da u Bosni između kralja i vojvode Sandalja, kao i drugih bosanskih baruna, vlada sloga i prijateljstvo. Kralj je s vojvodom Sandaljem razmijenio poslanstvo o čemu svjedoči pismo.<sup>29</sup> Iz pisma se ne razaznaje kakav su stav ova dvojica Bosanaca zauzeli povodom dubrovačkih zahtjeva. U jednom je trenutku izgledalo da će Dubrovčanima poći za rukom nagovoriti bosanskog kralja na ulazak u zamišljeni savez. Dubrovčani su inzistirali kod kralja da ulaskom u savez prihvati sve one uvjete koji su vrijedili i za ostale članove. U slučaju da taj savez uspije u svojim nakanama, predviđeno je da pleme Ljubibratića bude protjerano iz Huma uz zabranu nastanjivanja u bilo kojem dijelu bosanskog kraljevstva, jer je to pleme glavni začetnik zla. Za njih Dubrovčani vele da su razbojnici Bosanskog Kraljevstva i da su opljačkali i samog punca, kralja Tvrtka II. Tvrtkovića.<sup>30</sup> Kralj je još jednom dao obećanje Dubrovčanima da će uputiti Sandalju svoje poslanstvo na čelu s Radosavom Putničićem u cilju pregovora o zamišljenim planovima i akcijama.<sup>31</sup>

Neke od dubrovačkih zahtjeva i stajališta bosanski kralj nikako nije mogao prihvatiti. Između ostalog, nije mogao prihvatiti njihov zahtjev da se pleme Ljubibratića protjera iz Huma pa i čitavog Bosanskog Kraljevstva. Nakon što se u međusobnim kontaktima s vojvodom Sandaljem dogovorio, kralj je pred Dubrovčane postavio i neke svoje zahtjeve, kao preduvjet za njegov ulazak u savez (ligu). Pored ostaloga, tražio je da svi troškovi rata i vojnih akcija idu na teret Dubrovčana, kao i svi drugi troškovi koji će proizaći iz upućivanja poslanstva i podmićivanja na Porti, a taj iznos nije bio zanemariv (oko 3.000 dukata). Na taj su zahtjev Dubrovčani postavili upit njihova obeštećenja zbog pretrpljene štete u ratu. Zahtijevali su da im se kao naknada štete ustupi izvjesni posjed vojvode Radosava Pavlovića. Kralju Tvrtku II. javili su da su na ugarski dvor spremili svoje poslanstvo, moleći ga da na Portu pošalje svoje ljude koji će tamo iznijeti sve objede na račun vojvode Radosava Pavlovića. Sigismundovo je poslanstvo trebalo demantirati iznesene tvrdnje ljudi vojvode Radosava koji su boravili na Porti i tamo optuživali ne samo Dubrovčane već i samog kralja i vojvodu Sandalja.<sup>32</sup> Vjerovali su Dubrovčani da bi na ovaj način mogli najlakše dobiti suglasnost turskog sultana za zamišljene planove. Dubrovčani su još jednom molili voj-

<sup>29</sup> Lett. di Lev. vol. X, fol. 130-131, 11.5.1430.

<sup>30</sup> Dinić, *Humsko-trebinjska vlastela*, str. 16.

<sup>31</sup> Lett. di Lev. vol. X, fol. 132'-133, 13.5.1430.

<sup>32</sup> Isto, vol. X, fol. 133-133', 13.5.1430.

vodu Sandalja da za njih posreduje kod bosanskog kralja kako bi im on potvrdio Trebinje i Lug kao naknadu za pretrpljenu štetu u ratu. Navedene su posjede tražili u trajno vlasništvo s obzirom na to da su svoju štetu procjenjivali na 10.000 dukata.<sup>33</sup>

Tijekom rata s vojvodom Radosavom u proljeće 1430. godine Dubrovčani su trpjeli poraze i imali puno štete. Sredinom svibnja 1430. odlučilo je dubrovačko Vijeće umoljenih da se pošalje 600 naoružanih momaka iz njihova tabora na Brgatu i Konavlima, te da ta vojska upadne u neprijateljsku zemlju, da ju spali i opljačka.<sup>34</sup> Toj se ekspediciji samo nekoliko dana kasnije pridružuje još 300 vojnika, tako da ih je ukupno bilo 1.500 momaka, na čelu kojih je bio Marin Gučetić.<sup>35</sup> Njemu je izdana zapovijed da u zoru krene s vojskom u Župu i da tu pričeka konje koji će mu biti poslani iz Konavala. Otuda je trebao poći u Glavsku. Ovu je ekspediciju, koja je imala zadaću spaliti i opljačkati Trebinje i Lug, zadesila velika nesreća. Dugo se o toj dubrovačkoj katastrofi šutjelo i potajno slalo poslanstvo da istraži gdje je zapravo završio vođa ekspedicije Marin Gučetić, kojega su zarobili ljudi vojvode Radosava Pavlovića. Kod Trebinja je došlo do odlučne bitke u kojoj su se Dubrovčani samo jedan dan držali junački, ali su predvečer krenuli da se vrate. Opazili su da se u neprijateljskoj vojsci tuče nekoliko Vrsinjana, Sandaljevih podanika. U sukobu s Radosavovim ljudima primijećeni su još i Vlasi Pilatovci, Kristinići i nekoliko ljudi kneza Grgura Nikolića, sve sami Sandaljevi podanici, što je zaprepastilo i same Dubrovčane. Najednom na njih navališe s jedne strane Vrsinjani, s druge Vlasi, a iza leđa Trebinjani i pritom zarobiše Marina Gučetića i plemića Nalku Krankovića; a treći je dubrovački plemić Nikša Ilić pao mrtav u boju.<sup>36</sup> Među Dubrovčanima nekolicina je zarobljena i ranjena (oko 30), a nekolicina poubijana. Preostali se dio dao u bijeg do Brgata. Za njima su pošle neprijateljske snage koje su došle do samog Brgata, ali ga nisu mogle uzeti. S bogatim su se plijenom i zarobljenicima vratili u Trebinje.

Zatečeni se Dubrovčani odluče još jednom obratiti kralju s molbom da uđe u savez s njima protiv vojvode Radosava. Molili su kralja da naloži svome podaniku obustavljanje daljnjih neprijateljstava jer na taj način nanosi štetu svim Bosancima, pa i samom kralju Tvrtku II. Poklisarima je savjetovano da će, u slučaju da se kralj ne složi s njihovim prijedlozima i zahtjevima, biti prinuđeni svoje poslanstvo poslati na Portu. Prije nego što se odluče na taj korak, još su jednom molili kralja i obratili se njemu za pomoć, jer njemu plaćaju sve *tribute*.<sup>37</sup> Krajem svibnja Dubrovčani šalju u Bosnu novo

<sup>33</sup> Isto, vol. X, fol. 135-135', 13.5.1430. Usporedi: Truhelka, *Konavoski rat*, str. 158.

<sup>34</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 162, 15.5.1430.; Truhelka, *Konavoski rat*, str. 158.

<sup>35</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 164-166. Usporedi: Truhelka, *Konavoski rat*, str. 159.

<sup>36</sup> Truhelka, *Konavoski rat*, str. 159.

<sup>37</sup> Lett. di Lev. vol. X, fol. 139-141', 27.5.1430.

poslanstvo. Ono je odmah po dolasku na Tvrtkov dvor izvijestilo svoju vladu o držanju i raspoloženju bosanskog kralja za njihovu stvar.<sup>38</sup> Kralj je još uvijek šutio i držao se rezervirano prema njihovim zahtjevima. Još su se jednom Dubrovčani morali zadovoljiti samo njegovim blagonaklonim stavom prema njima i prijateljskim držanjem, od čega oni nisu imali baš neke koristi. Ipak je Dubrovčanima podario neke značajnije vijesti o slanju poslanstva na Portu od strane vojvode Radosava Pavlovića. Uz zahvalnost kralju, Dubrovčani su mu dali do znanja da oni s tim podacima već raspoložu, predočivši mu i ime Radosavova poklisara, a riječ je o Ostoji Paštroviću koji je obilazio sultanov dvor moleći ga da napadne bosanskog kralja Tvrtka II. i vojvodu Sandalja, kako su to Dubrovčani isticali pred Tvrtkom. Kralj je početkom lipnja 1430. godine spremio svoje poslanstvo na dvor vojvode Radosava, koje se trebalo uvjeriti u istinitost dubrovačkih tvrdnji. U tom su poslanstvu bila dvojica partarena i Ivaniš Gojsić. Poklisari su Radosavu prenijeli kraljeve prijekore za počinjena zlodjela prema Dubrovčanima.<sup>39</sup> Dubrovčani nisu bili zadovoljni samo upućivanjem prijekora Radosavu Pavloviću već su tražili konkretnije akcije. Tražili su kraljevo sudjelovanje u vojnom savezu protiv Pavlovića.

U diplomatske se odnose sad sve više uključuje i bosanski kralj. Spremio je svoga poslanika na ugarski dvor kralju Sigismundu, moleći ga da on pošalje svog poklisara na Portu, a i sam je pisao turskom sultanu upoznavši ga s cjelokupnom situacijom. Dubrovčani su onda izvijestili kralja Tvrtka II. da su oni odustali od slanja svog izaslanstva na Portu, misleći da bi to moglo imati negativne posljedice na odnose s njim, kao i s Portom. Još jednom su uvjerali Tvrtka II. da bi njegov ulazak u savez motivirao i druge bosanske velikaše da pođu njegovim stopama. Uvjerali su kralja da svi njegovi podanici (velikaši) priželjkuju da ih kralj pozove u rat protiv vojvode Radosava.<sup>40</sup>

Kako se ne bi zamjerio ni jednoj ni drugoj strani, kralj je i dalje vodio pomirljivu politiku i prema vojvodi Radosavu i prema Dubrovčanima. Takvim držanjem i politikom Dubrovčani nisu mogli biti zadovoljni. Čak i neki bosanski velikaši nisu odobravali ovakvo pomirljivo kraljevo držanje, prije svih Zlatonosovići, koji su se u zajednici s vojvodom Sandaljem željeli osvetiti vojvodi Radosavu, jer je taj u sukobu s cijelom Bosnom i truje svu zemlju. Pokušali su Dubrovčani stvoriti gnjev i mržnju kralja u odnosu na vojvodu Radosava, kojeg su optuživali kod Tvrtka II. da na Porti traži od vojvode Isaka da napadne kralja i ostale bosanske barune.

I dok su se vodili pregovori na kraljevom dvoru, pristiglo je Tvrtkovo poslanstvo koje je pošlo na Portu. Dubrovčanin Nikola Rastić pokušao se in-

---

<sup>38</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 167', 30.5.1430.; fol. 168, 31.5.1430.

<sup>39</sup> Lett. di Lev. vol. X, fol. 143'-144, 3.6.1430.

<sup>40</sup> Isto, vol. X, fol. 149', 3.6.1430.

formirati što je to poslanstvo postiglo kod turskog sultana.<sup>41</sup> Molili su Dubrovčani još jednom vojvodu Sandalja da pokuša utjecati na kraljev ulazak u savez s njim i Dubrovčanima, a protiv vojvode Radosava Pavlovića.<sup>42</sup> Čini se da je Sandalj udovoljio tim dubrovačkim zahtjevima. O njegovim pokušajima da posreduje za Dubrovčane kod Tvrtka II. svjedoči i jedno pismo upućeno dubrovačkoj vladi, iz kojeg se vidi da je kralju slao svoga poklisara.<sup>43</sup> Ostaje nepoznato kako je kralj na te poruke odgovorio, no može se naslutiti iz jednog drugog pisma da je kralj ovoga puta bio spremniji nego ikada ući u savez.<sup>44</sup> Raspoloženje kralja za rat najbolje je oslikano u pismu dubrovačkog poklisara koji je boravio na Tvrtkovu dvoru. U pismu što ga je spremio u grad pod Srđem 10. lipnja 1430. godine javlja da je kralj prihvatio njihove i Sandaljeve ponude o ulasku u savez.<sup>45</sup> Činilo se u jednom trenutku da je kralj pristao na sve uvjete koje su nalagali Dubrovčani, posebno kada je riječ o troškovima Radosavovih posjeda na Porti. Od Dubrovčana je zatražio da mu zamijene srebro za dukate koje je imao namjeru iskoristiti u te svrhe.<sup>46</sup>

Osnovne razloge ovakve promjene kraljeva raspoloženja treba tražiti pored ostaloga i u neuspjehu Radosavove misije na Porti, gdje je njegovo poslanstvo uvelike optuživalo i samoga kralja, bacajući na njega najveći dio krivice za zatečeno stanje u dubrovačkom zaleđu, kao i u čitavoj Bosni. O neuspjesima Radosavovog poslanstva obavijest je donijelo kraljevo poklisarstvo koje je također boravilo na Porti. Ono je donijelo vijesti da je Radosav tražio pomoć vojvode Ishaka u ratu s Dubrovčanima.<sup>47</sup> Poslanik kneza Vukca Hranića, Sandaljeva brata, Stjepan Bogčinić, donio je vijesti kralja Tvrtka II. kako vojvoda Ishak nije želio ni primiti Radosavova poklisara Ostoju Paštovića da s njim pregovara niti da ga sasluša.<sup>48</sup>

Radosav Pavlović odjednom se osjetio potpuno izoliranim i, reklo bi se, iznevjerenim i od same Porte te je odlučio promijeniti politiku, pa se okreće prema Tvrtku II. Tvrtkoviću moleći ga da mu pomogne u posredovanju oko izmirenja s Dubrovčanima. Tvrtko II. ga je prihvatio i to je bila, po Dubrovčane, još jedna kobna greška bosanskog kralja. Tvrtko II. upoznao je dubrovačku vladu s prijedlozima vojvode Radosava oko uspostavljanja mira i sloge.<sup>49</sup> Vojvoda Radosav je sa svojim nakanama i prijedlozima za

---

<sup>41</sup> Isto, vol. X, fol. 145-145', 3.6.1430.

<sup>42</sup> Isto, vol. X, fol. 146, 7.6.1430.

<sup>43</sup> Isto, vol. X, fol. 147, 7.6.1430.

<sup>44</sup> Isto, vol. X, fol. 151, 10.6.1430.

<sup>45</sup> Isto, vol. X, fol. 151'-152, 10.6.1430.

<sup>46</sup> Isto, vol. X, fol. 155', 14.6.1430.

<sup>47</sup> Isto, vol. X, fol. 149', 8.6.1430.

<sup>48</sup> Isto, vol. X, fol. 160', 18.6.1430. Usporedi: Truhelka, *Konavoski rat*, str. 167.

<sup>49</sup> Isto, vol. X, fol. 156, 14.6.1430. Svoje poslanstvo upućuje vojvoda Radosav i kod Sandalja Hranića. Njega su sačinjavali „starac“ Crkve bosanske i dvojica patarena. Lett.

izmirenje s Dubrovčanima upoznao i vojvodu Sandalja. Spremio mu je u izaslanstvo dvojicu patarena i „starca“ Crkve bosanske.<sup>50</sup> Izmirenje vojvode Radosava i Dubrovčana, međutim, nije bilo moguće jer je već bila pokrenuta inicijativa na Porti za otkup Radosavovih zemalja i za rat protiv Pavlovića do njegova potpunog uništenja. Dubrovčani nisu željeli izigrati ugled i povjerenje na Porti. Njihovu je poklisaru naloženo da još jednom pokuša privoljeti kralja na ulazak u ligu, koja je bila na pragu ostvarenja.<sup>51</sup> Unatoč ovakvom krutom dubrovačkom držanju i upornosti oko osnivanja lige, Dubrovčani nisu propustili raspravljati i na Vijeću o Radosavovim prijedlozima za izmirenje. Tim je povodom uzvraćen odgovor donesen na Vijeću za kralja Tvrtka II. Tvrtkovića u svezi s njegovim prijedlozima.<sup>52</sup> Iz izvještaja što su ga dubrovački poklisari poslali svojoj vladi iz Bosne, saznali su da je na Tvrtkovu dvoru boravio i Sandaljev poslanik Pribisav Pohvalić. Njegova je nakana bila da s kraljem pregovara o utemeljenju saveza u koji bi ušli kralj, Dubrovčani i vojvoda Sandalj. Pritom je bilo i konkretnih razgovora oko participiranja troškova te lige. Dubrovčani su u međuvremenu dobili obavijest od svog poklisara Ivana Lovrenčića s bosanskog dvora kako je kraljev izaslanik na Porti tamo bio srdačno primljen i kako se činilo da će biti konkretnih rezultata u pogledu odobrenja koje je tamo tražio u ime kralja.

Tvrtko II. se u to vrijeme sprema poći u Usoru, pa nije bilo prilike da akcija oko utemeljenja saveza bude realizirana. Da bi što više aktualizirala to pitanje kod kralja, dubrovačka je vlada naložila svojim poklisarima da prate kralja na putu za Usoru, i ne samo Usoru već gdje god se on kretao i nalazio.<sup>53</sup> Tvrtko II. Tvrtković se tada spremao poći u zemlje Zlatonosovića s kojim je došao u oštar sukob.

Korijene sukoba kuće Zlatonosovića i Tvrtka II. treba tražiti prije svega u činjenici da se Vukašin Zlatonosović, koji je titulu vojvode i posjede naslijedio od starijeg Vukmira koji je umro u listopadu 1424. godine, sve više počeo vezati za srpske despote, najprije Stevana Lazarevića, a onda i za despota Đurđa Brankovića koji su držali Tvrtkov grad Srebrenicu. Srebrenica je bila kamen smutnje u odnosima bosanskog kralja i srpskih despota. Kako je ona bila izravni susjed s posjedima Vukašina Zlatonosovića, ovaj se želio s te strane potpuno osigurati. Njegovo je *korteširanje* s despotom Stevanom Lazarevićem sasvim sigurno moralo dovesti do antagonističkih odnosa s kraljem Tvrtkom II. Tvrtkovićem. Vukašin je i Dubrovčane želio čvršće ve-

---

di Lev. vol. X, fol. 156, 14.6.1430. Usporedi: Dinić, M., *Iz Dubrovačkog arhiva*, knj. III, SANU, Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda, Beograd, 1967., str. 191.

<sup>50</sup> Dinić, *Iz Dubrovačkog arhiva*, knj. III, str. 191.

<sup>51</sup> Lett. di Lev. vol. X, fol. 156, 14.6.1430.

<sup>52</sup> Cons. rog. vol. 172', 7.6.1430. O pristiglim pismima iz Bosne raspravlja se na Vijeću i nekoliko dana kasnije. Cons. rog. vol. IV, fol. 177, 13.6.1430.

<sup>53</sup> Lett. di Lev. vol. X, fol. 160', 18.6.1430.

zati za srpskog despota, što se razaznaje iz jednog pisma koje on šalje dubrovačkoj vladi, u kome im predlaže čvršće povezivanje sa srpskim despotom.<sup>54</sup> Vojvoda Vukašin Zlatonosović je na ovaj način otvoreno iskazivao neposlušnost prema bosanskoj kruni i kralju Tvrtku II. Tvrtkoviću. Takvim činom i ponašanjem on je pogazio „vjernu službu“ i „vjeru gospodarsku“. Tvrtko II. nije trpio da se netko izvana miješa u unutrašnje prilike njegove zemlje. Očekivao se njihov otvoreni međusobni sukob, no do njega tada ipak nije došlo, a razlog su Turci koji su se pojavili u Bosni u ljeto 1426. godine.

Oko 4.000 Turaka provalilo je u Bosnu u ljeto te godine. Najprije su prošli kroz Usoru, zemlje Zlatonosovića, a otuda su se uputili u pravcu Hrvatske. U Bosni im se nitko od tadašnjih uglednika i velikaša nije suprotstavio, ni kralj Tvrtko II., ni vojvoda Sandalj pa ni sam Vukašin Zlatonosović. Iako je Bosna tada živjela u barem prividnom miru, Turcima se nitko nije smio suprotstaviti. U povratku iz Hrvatske s bogatim plijenom Turci su se zadržali nešto duže na posjedima Vukašina Zlatonosovića, točnije u Srebreniku.<sup>55</sup> Nakon što su se Turci na kraju povukli iz Bosne, tamo se spremala velika bura. Došli su do izražaja još uvijek neizgladeni odnosi kralja i vojvode Vukašina Zlatonosovića, koji su prijetili otvorenim ratom. Za sukobe se vojvoda Vukašin vrlo ozbiljno pripremao, što potvrđuju i podaci Dubrovačkog arhiva koji govore da je vojvoda početkom kolovoza 1427. godine zatražio u gradu pod Srđem da kupi oružje (300 libara šalitre), no dubrovačka vlada nije mogla udovoljiti njegovim traženjima. Učinit će to nešto kasnije, točnije 9. travnja 1428. godine.<sup>56</sup> U zamjenu za oružje vojvoda Vukašin je slao svoju robu, ali se ne govori o kakvoj je robi riječ. U lipnju 1428. godine za robu isporučenu u Dubrovnik tražio je da kupi 150 libara šalitre i isto toliko sulfara.<sup>57</sup>

Do otvorenog sukoba između kralja i vojvode Vukašina tada nije došlo, no ne zna se točno zbog čega. Može se samo nagađati da je razlog ležao u zauzetosti kralja ženidbom. Na bosanskom dvoru bilo je veliko spremanje za doček mladenke, a uz sve to u Bosni su tada prisutni i Turci, od

---

<sup>54</sup> Cons. rog. vol. III, fol. 241', 17.3.1425. „... de eundo ad Maius consilium pro donando Vochasino voivode Slatonosvich. Proeodem:...de eundo ad consilium Maius pro donando ut supra dicto Vochasino voivode yperperos sexaginta.“ Usporedi: Živković, *Iz srednjovjekovne povijesti*, str. 210.

<sup>55</sup> Lett. di Lev. vol. IX, fol. 123, 6.8.1426. Usporedi: Živković, *Iz srednjovjekovne povijesti*, str. 210.

<sup>56</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 32', 8.7.1427. „... de offerendo et concedendo Volchasino Slatonosovich hic in Ragusius libras trecentas salintri exportandi quo voluit.“ Vidi: Živković, *Iz srednjovjekovne povijesti*, str. 210., nap. 500.

<sup>57</sup> DA, *Diversa Notarie*, vol. XVI, fol. 179', 27.6.1428.; Cons. rog. vol. IV, fol. 52', 8.4.1428. „... de concedendo in Ragusio Volchasino Slatonosovich libras centum quinquaginta salintri et totidem sulfaris.“

kojih su zazirale obje strane. Na koncu vrijedi spomenuti činjenicu da se te godine Tvrtko II. izmirio s vojvodom Sandaljem i vojvodom Radosavom Pavlovićem, a Kosača je mogao i posredovati u njihovom međusobnom izmirenju.<sup>58</sup>

Makar i prividno izmirenje vojvode Vukašina Zlatonosovića i kralja Tvrtka II. nije dugo potrajalo. Stara su neprijateljstva ponovno došla do izražaja u vrijeme Konavoskog rata, kada će oni kulminirati otvorenim ratom, a taj će se negativno odraziti na položaj Dubrovčana i njihovih planova o stvaranju lige. U sukob Dubrovčana i vojvode Radosava Pavlovića uključuje se i Vukašin Zlatonosović, i to vrlo aktivno i po kralja Tvrtka vrlo negativno. Ovaj je nakon smrti despota Stefana Lazarevića nastavio održavati dobre i prijateljske veze s novim despotom Đurđem Brankovićem, što se nije sviđelo kralju Tvrtku II. Tvrtkoviću jer mu je on bio ljuti neprijatelj. Vojvoda Vukašin Zlatonosović uvelike je poticao mržnju kod srpskog despota prema bosanskom kralju Tvrtku II., ali i vojvodi Radosavu Pavloviću. Upravo će ta činjenica biti od velikog značaja za približavanje ove dvojice. Vukašin Zlatonosović pod svaku je cijenu u planirani savez želio uključiti i srpskog despota na stranu Dubrovčana, što nije odgovaralo bosanskom kralju koji u takav savez nikako nije želio ući. Takve prijedloge ni Dubrovčani nisu mogli prihvatiti jer su strahovali od reakcije bosanskoga kralja.<sup>59</sup>

Za ovakve podle planove Tvrtko II. nije znao, što se može naslutiti iz jednog pisma koje šalje dubrovačkoj vladi u svezi s njihovim prijedlogom oko utemeljenja lige. U odgovoru Dubrovčanima on govori da se želi posavjetovati s vojvodom Sandaljem oko te stvari, kao i s vojvodom Vukašinom Zlatonosovićem, i da je tim povodom njima uputio pisma.<sup>60</sup> Pismo je slao sredinom svibnja 1430. godine kada je s Vukašinom još uvijek bio u dobrim odnosima, ne znajući za njegove prljave poslove. Kada pišu bosanskom kralju u svezi s mirenjem s vojvodom Radosavom, Dubrovčani traže od njega da mir bude zajamčen od strane Turaka, kralja, vojvode Sandalja i vojvode Vukašina Zlatonosovića, te Jurja Vojsalića.<sup>61</sup> Već se sredinom srpnja Vukašin okreće od kralja Tvrtka II. i od Dubrovčana, te uporno zahtijeva da se u pregovore o stvaranju saveza uključi i srpski despot Đurađ Branković. U

---

<sup>58</sup> Kralj je u posjetu kod vojvode Sandalja. Obojica su boravili u Blagaju kamo su Dubrovčani spremili ribu za njihovo čašćenje. Cons. rog. vol. IV, fol. 75', 22.10.1428.; Let. di Lev. vol. 10, fol. 89, 1.6.1428.

<sup>59</sup> Poslanika vojvode Vukašina Zlatonosovića Dubrovčani su nagradili zbog donesene poruke s 50 perpera. Cons. rog. vol. IV, fol. 195', 17.7.1430.

<sup>60</sup> Lett. di Lev. vol. 131', 13.5.1430. Usporedi: Dinić, M., *Za istoriju rudarstva u srednjovjekovnoj Srbiji i Bosni*, knj. I, SANU, posebna izdanja, knj. 240, Odeljenje društvenih nauka, Beograd, 1955., str. 40.

<sup>61</sup> Lett. di Lev. vol. XI, fol. 131', 13.5.1430. Vidi: Dinić, *Za istoriju rudarstva*, knj. I, str. 40.



svezi s tim u grad pod Srđem šalje svoga poklisara koji je tamo bio lijepo primljen i saslušan, ali je na sve njegove prijedloge i sugestije dubrovačka vlada ostala suzdržana.<sup>62</sup> Nekako je tih dana Vukašin Zlatonosović bio u kontaktima i s despotom Đurđem. Na koncu je za sve to saznao i kralj Tvrtko II. Tvrtković, koji je odjednom počeo mijenjati politiku i mišljenja. Prijedlog Dubrovčana da se osnuje liga u koju bi ušao on, vojvoda Sandalj, vojvoda Vukašin i Dubrovčani glatko je odbio. Ostao je strašno ljut na Zlatonosovića koji upliće srpskog despota u unutrašnje stvari bosanskog kraljevstva, a taj je po njemu veliki neprijatelj njegove zemlje. Postupak Zlatonosovića Tvrtko II. nije mogao oprostiti.

Ne samo da je Tvrtko II. bezrezervno odbio dubrovačke prijedloge oko utemeljenja saveza već je, štoviše, odlučio kazniti takav postupak usorske plemićke kuće Zlatonosovića, koja je takvim postupkom još jednom prekršila „vjernu službu“ i „vjeru gospodsku“. O najnovijim pogoršanjima odnosa između Tvrtka II. i Zlatonosovića saznajemo već sredinom studenog 1430. godine, kada dubrovačka vlada piše svome poklisaru Nikoli Restiću, koji je boravio na kraljevom dvoru, da prati kralja na njegovom putu u Usoru, pa je na koncu savjetovala da ipak ne ide tamo, već da ostane u Podvisokom.<sup>63</sup> U iščekivanju je bio jedan od čestih obračuna kralja s neposlušnim podanikom (vazalom).

O samom tijeku tog sukoba malo znamo, ali zato znamo kako je on okončan. Ishod sukoba najbolje je prikazan u jednom dubrovačkom pismu kojeg oni šalju vojvodi Sandalju. U pismu se izražava veliko žaljenje i suosjećanje s vojvodom Sandaljem zbog sukoba i stradanja vojvode Vukašina u njemu.<sup>64</sup> I početkom prosinca dubrovačka vlada još jednom izražava sućut vojvodi Sandalju zbog pogibije Vukašina Zlatonosovića.<sup>65</sup> Kako se čini, vojvoda Vukašin je pritom bio uhvaćen od strane kralja Tvrtka II. i smaknut.

Ovakav surov postupak kralja Tvrtka II. prema Vukašinu Zlatonosoviću uvjetovao je razlaz s vojvodom Sandaljem, koji ga je optužio da radi bez suglasnosti i dogovora „stanka“ (zbor bosanske vlastele) i da čini samovolju. Ovakav je postupak kralja odveo vojvodu Sandalja u suprotni tabor. Počeo je raditi na stvaranju lige, ali sada i protiv kralja, tražeći pomoć i podršku kod srpskog despota Đurđa Brankovića. Sve je to otežavalo položaj Dubrovčana koji su željeli posao ubrzati, a na ovaj se način slučaj razvodnjavao.

---

<sup>62</sup> Dubrovčani su o tome izvijestili vojvodu Sandalja. Lett. di Lev. vol. XI, fol. 187, l. 8. 1430.; Cons. rog. vol. IV, fol. 195', 17.7.1430.; fol. 196, 17.7.1430.

<sup>63</sup> Dinić, *Za istoriju rudarstva*, knj. I, str. 40., nap. 13.

<sup>64</sup> Lett. di Lev. vol. XI, fol. 10-10', 22.11.1430. Vidi: Dinić, *Za istoriju rudarstva*, knj. I, str. 41.

<sup>65</sup> Lett. di Lev. vol. XI, fol. 12, 7.12.1430. „... Et anchedeladar et convendarvechel fa dil condolere nostro per lo casa ocorse de Vochassini...“

Za vrijeme sukoba sa Zlatonosovićima, kralj Tvrtko II. obratio se Dubrovčanima da mu posreduju u prodaji veće količine srebra u Veneciji. Ostaje da se nagađa zbog čega mu je bio potreban novac – za rat s vojvodom Vukašinom ili je još uvijek bio zagrijan za ulazak u ligu. Dubrovčani su mu obećali da će njegovo srebro proslijediti u Veneciju pod uvjetom da ih on o svemu obavijesti najmanje šest dana ranije. Bilo im je jako stalo da pomognu kralju u ovoj transakciji, o čemu govori i podatak da su mu ponudili svoje usluge bez ikakvih naknada. Pritom su Dubrovčani upoznali Tvrtka II. s tim da ugarski kralj Sigismund ima namjeru poslati svoga čovjeka Stjepana Bicheljija na Portu s darovima za sultana. Sigismund je namjeravao slično učiniti i s despotom Đurđem Brankovićem, kojeg je želio okrenuti protiv vojvode Radosava Pavlovića. Na bosanski dvor je iz Ugarske pošao Pavle Bešenji da ispita raspoloženje Trvтка II. za ove inicijative, nakon njegova povratka iz Usore. Zajedno s ugarskim poklisarom na dvor bosanskog kralja pošao je i dubrovački poklisar s pismima.<sup>66</sup> Dubrovčani su se pismom obratili i vojvodi Sandalju. U njemu izvješćuju vojvodu o raspoloženju kralja za planirani savez. Ističu da je raspoloženje kralja povoljno i da on uopće neće štedjeti troškove oko uništenja vojvode Radosava.<sup>67</sup> Teško je povjerovati ovakvim dubrovačkim tvrdnjama koje iznose vojvodi Sandalju, pogotovo ako se ima na umu prethodni događaj vezan uz Zlatonosoviće. Prije bi se moglo reći da je kralj iskazivao raspoloženje za mirenje zaraćenih strana.

Usljedila su nova odlaganja stvaranja lige, a ta odlaganja koja su uvjetovana kraljevom neodlučnošću, nagnala su Dubrovčane da potajno spremne svoje poslanstvo na Portu kod sultana Murata II., koji je u to vrijeme boravio u Despotovini, točnije u Novom Brdu. Od turskog su sultana Dubrovčani zatražili da uputi svoga *sklava* na dvor bosanskog kralja, vojvode Sandalja i drugih bosanskih baruna, kako bi se kod njih uvjerio u pravu istinu.<sup>68</sup> Ostaje nepoznato je li ovaj pokušaj Dubrovčana na Porti imao nekih opipljivih rezultata, ali je evidentno da je nedugo nakon toga naglo poraslo raspoloženje i samoga kralja Tvrtka II. da uđe u savez. Vlada je poslala nove instrukcije poklisarima na dvor Tvrtka II. Bio je to odgovor na njihove poruke koje su im poslali u pismima od 15. lipnja 1430. godine iz Fojnice, gdje je kralj tada boravio.<sup>69</sup> Za bosanskog je kralja tom prilikom dubrovačka vlada spremila i kopije pisama koje je dobila od ugarskog kralja Sigismunda koje je on spremio Tvrtku II. U gradu podno Srđa saznalo se da je na bosanski dvor stigao ugarski poklisar Pavao Bešenji, pa su tim povodom Dubrovčani dali nove instrukcije svojim poslanicima - da upoznaju Tvrtka II. s planovima i željama vojvode Sandalja da uđe u planiranu ligu, ali o tim planovima sam

---

<sup>66</sup> Lett. di. Lev. vol. X, fol. 161-161', 18.6.1430.

<sup>67</sup> Isto, vol. X, fol. 162, 18.6.1430.

<sup>68</sup> Dipl. Rag. str. 344.-346.

<sup>69</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 181, 19.6.1430.

Tvrtko II. treba razgovarati s vojvodom Sandaljem.<sup>70</sup> Očigledno je Dubrovčanima bilo jako važno izmiriti kralja i vojvodu Sandalja poslije njihovog razilaženja u povodu slučaja Zlatonosovića.

U najnovijim je pregovorima vojvoda Sandalj u načelu dao svoj pristanak ulasku u savez. Već je bio sačinjen i troškovnik koji je raspodijeljen tako da kralj uloži 40.000 dukata, vojvoda Sandalj 10.000, a Dubrovčani 20.000. Mislili su da je to dovoljan iznos za otkup Radosavovih posjeda na Porti. Pritom su Dubrovčani još jedanput istaknuli svoje zahtjeve o dobivanju Trebinja i Luga, kao odštetu za ratna razaranja i stradanja. Također su ostali pri starom zahtjevu da se Ljubibratići istjeraju iz Huma.<sup>71</sup> Sa svim je tim dubrovačkim traženjima kralj bio upoznat preko njihova poklisara kojemu su spremili nekoliko pisama s tim sadržajem.<sup>72</sup>

I kada se činilo da je stvar uređena i da su sve pojedinosti usuglašene, traženje Dubrovčana da sklopljeni savez bude uređen u obliku pisanog dokumenta kralj nije želio prihvatiti, pa su nastali novi problemi. Na koncu su, da ne bi ponovno pokvarili kraljevo raspoloženje, Dubrovčani odustali od tog zahtjeva, vjerujući njegovoj riječi. Dubrovčani su željeli da kralj još jednom pokuša razgovarati s vojvodom Sandaljem, kako bi se izbjegla svaka nesuglasica među njima. Prije nego što je konačno dao pristanak za ulazak u ligu, Tvrtko II. je od Dubrovčana zatražio da mu pojašne koji to komad zemlje oni potražuju kao naknadu za pretrpljenu štetu. Odgovor je Dubrovčana bio da oni ne traže ništa više osim Trebinja i Luga i to u trajno vlasništvo, kao i protjerivanje Ljubibratića iz Huma.<sup>73</sup>

Doista se činilo da kralj nikad nije bio raspoloženiji za ulazak u savez, o čemu svjedoči i činjenica da se poslanik vojvode Radosava Pavlovića, koji je bio upućen kralju, vratio neobavljena posla bez ikakvoga obećanja da će kralj posredovati u njegovu izmirenju s Dubrovčanima. Dubrovčani su u međuvremenu saznali da je na dvor kralja Tvrtka II. stigao i ugarski poslanik, a saznali su i to da su se na Porti sastali poklisari ugarskog i bosanskog kralja.<sup>74</sup> Raspoloženje za rat protiv vojvode Radosava naglo je poraslo i kod kralja Tvrtka II. i kod vojvode Sandalja.

O tome da se uvelike spremalo na rat svjedoči i činjenica da vojvoda Sandalj u Dubrovniku moli da kupi oružje, kako bi se što bolje spremio za

---

<sup>70</sup> Lett. di Lev. vol. X, fol. 168-168', 22.6.1430.

<sup>71</sup> Isto, vol. X, fol. 169-169', 18.6.1430.

<sup>72</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 183, 24.6.1430. I dan kasnije o tome se raspravljalo u Vijeću umoljenih. Cons. rog. vol. IV, fol. 183', 25.6.1430.

<sup>73</sup> Lett. di Lev. vol. X, fol. 171'-172, 26.6.1430.

<sup>74</sup> Isto, vol. X, fol. 172, 26.6.1430.

rat.<sup>75</sup> Čekao se još samo Tvrtkov pristanak. Dubrovačka mu je vlada u tu svrhu spremila pismo s najnovijim prijedlozima.<sup>76</sup> O kakvim je to novim prijedlozima riječ, nije nam poznato. Nisu Dubrovčani odustajali ni od mirenja s vojvodom Radosavom, na čemu su potajno radili preko svojih i Radosavovih poklisara. Ovo odugovlačenje s utemeljenjem saveza i početkom njenih akcija iskoristio je vojvoda Radosav i s vojskom ušao u Župu. Bio je to pravi šok za Dubrovčane.

Čini se da ovo odugovlačenje sa stvaranjem saveza uvelike leži i na duši samih Dubrovčana koji su stalno iskazivali neke nove zahtjeve. Tako su sada počeli zahtijevati da dozvolu za sve akcije i kupovinu Radosavovih zemalja treba na Porti isposlovati kralj Tvrtko II. Tvrtković. Možda su s pravom strahovali da bi im Porta za tu stvar mogla nametnuti nekakav harač. Nisu željeli bilo kakve nove obveze ni kod traženja potvrđivanja Trebinja i Luga. Izričajem su zahtijevali da potvrđivanje obavi najprije bosanski kralj, potom turski car i vojvoda Sandalj, i to bez ikakvih obveza plaćanja novih *tributa*. Činilo se u jednom trenutku da je kralj pristao na sva ta njihova traženja. Čak se kod Dubrovčana raspitivao gdje se nalazi Lug i kakav je to kraj. Da bi mu što slikovitije prikazali, Dubrovčani su isticali da je riječ o veoma pasivnom planinskom kraju koji leži blizu Trebinja i da u mjestu ima svega 60 kuća s veoma siromašnim stanovništvom koje nema ni zemlje za obradu, već živi od prodaje ugljena i izrade bačava koje nosi u njihov grad na prodaju.<sup>77</sup>

I dok je kralj od Dubrovčana zahtijevao detaljnije podatke o traženom teritoriju, istovremeno je uputio svoje poslanike na dvor vojvode Radosava s nakanom da još jednom pokuša privoljeti zaraćene strane na mirno rješenje spora. Od vojvode Radosava je skrivao pregovore s Dubrovčanima oko lige. Želio je pred Pavlovićem zametnuti trag svojih pregovora s vojvodom Sandaljem. Sam je učestalo mijenjao mjesto boravka kako bi omeo svaki trag vojvodi Radosavu. Iz jednog dubrovačkog pisma saznaje se da je Tvrtko II. s nestrpljenjem očekivao dolazak Sandaljeva čovjeka na njegov dvor, koji je s Tvrtkom II. trebao voditi tajne pregovore.<sup>78</sup>

Da je bila riječ o povoljnoj klimi stvaranja lige mogu potvrditi i činjenice da Dubrovčani nakon izvjesnog vremena zabrane odlaska njihovih trgovaca u Bosnu sada ponovno daju dopuštenje trgovcima da s robom idu u

---

<sup>75</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 188, 1.7.1430. Zaprijetila je opasnost od Turaka. Jedan dio njihove vojske upao je u zetu i tamo počeo paliti i rušiti kuće i zemlju. Time su ugrozili mletačke posjede. Lett. di Lev. vol. X, fol. 173, 30.6.1430.

<sup>76</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 188, 30.6.1430.

<sup>77</sup> Lett. di Lev. vol. X, fol. 177', 7.7.1430. Vidi: Truhelka, *Konavoski rat*, str. 171.

<sup>78</sup> Lett. di Lev. vol. X, fol. 178-178', 7.7.1430.

Bosnu.<sup>79</sup> Izgledalo je da je i pitanje lige svršena stvar. Više se nije raspravljalo o ključnim stvarima koje su mogle biti smetnja u pregovorima. Sporne su mogle biti samo još neke sporedne stvari. Bili su čak razmijenjeni i koncepti ugovora između dubrovačke vlade i bosanskog kralja. Tvrtko II. se složio i s dubrovačkim zahtjevima za odštetu nakon što je od njih primio potrebne informacije o kojem je teritoriju riječ. I sam se želio dočepati posjeda neposlušnog podanika, pa nije štedio za te poslove potrošiti ni novca ni truda. Odustao je od zahtjeva da mu Dubrovčani plaćaju bilo kakav *tribut* za ustupanje traženih teritorija Luga i Trebinja. I on je strahovao da bi u tom slučaju Porta potraživala i za sebe neke dohotke. Dubrovčani su kralja požurivali da uputi svoje poslanstvo na Portu da isposluje kupovinu Radosavovih zemalja i dobivanje odobrenja za njihove vojne akcije.

Vojvoda Radosav, priklješten sa svih strana, pokušao je spriječiti pregovore Dubrovčana s njegovim protivnicima, pa je odlučio spremi svoga poslanika, povjerljiva čovjeka i za same Dubrovčane, Braila Tezalovića, koji je bio glavni posrednik u prodaji spornog teritorija Konavala. Brailo Tezalović je najprije razmijenio pisma s Dubrovčaninom Marinom Gučetićem. U njima nastoji privoljeti dubrovačku vladu da s vojvodom Radosavom započne pregovore o zaključenju primirja. O tim je Radosavovim ponudama bio obaviješten i sam kralj, putem vojvode Radosava ili Dubrovčana, ostaje da se nagađa. Dubrovčani su se također željeli konzultirati s kraljem o tim vojvodinim najnovijim ponudama, pa su mu preko svoga poklisara Nikole Restića spremili pisma u kojima su davali instrukcije poklisaru za razgovor s kraljem.<sup>80</sup>

Najnoviji kontakti i pregovori Dubrovnika i vojvode Radosava nisu se sviđjeli bosanskom kralju Tvrtku II., o čemu su poklisari izvijestili svoju vladu. Dobili su nove odredbe za razgovor s kraljem.<sup>81</sup> Opet je između Dubrovnika i Tvrtka II. došlo do novih zahlađenja koja su rezultirala novim zabranama dubrovačkim trgovcima da s robom idu u Bosnu.<sup>82</sup> Kako se čini, novi je spor izbio između ostaloga i uslijed forme usuglašene povelje između Dubrovčana i vojvode Sandalja.<sup>83</sup> Što je zapravo posrijedi, nije nam poznato. Spor je, kako se čini, nastao u formulaciji spomenute povelje kad Dubrovčani trebaju dati učešće troškova za savez. Oni su inzistirali da to učine tek kada uđu u tražene posjede Trebinja i Luga, što nije odgovaralo kralju.<sup>84</sup> Kako im je prijetila nova opasnost od vojvode Radosava, molili su Tvrtka II.

---

<sup>79</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 189', 5.7.1430. Usporedi: Živković, *Tvrtko II. Tvrtković*, str. 148.

<sup>80</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 190, 6.7.1430.

<sup>81</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 194, 13.7.1430.

<sup>82</sup> Isto, vol. IV, fol. 193, 10.7.1430.

<sup>83</sup> Lett. di Lev. vol. X, fol. 180-180', 14.7.1430.

<sup>84</sup> Isto, vol. X, fol. 181-181', 14.7.1430.

da s tim stvarima ne odugovlači. Kralj je imao neke svoje zahtjeve pa su Dubrovčani naložili svojim poklisarima u Bosni da im se omogući rok od 10 dana da razmotre njegove nove zahtjeve. Trebalo im je vremena da se konzultiraju i s vojvodom Sandaljem, koji se sve više hladio na Tvrtkovu nazočnost u savezu. Predložili su kralju da sam načini kopiju ugovora koji će biti međusobno prihvaćen. Ukoliko on to prepusti njima i Sandalju, poklisarima je naloženo da jave što hitnije u njihov grad kako bi se mogli poduzeti koraci za što brže okončanje pregovora.<sup>85</sup>

Iz svega se iznesenog može jasno razlučiti da sve konce oko tih pregovora drži sam kralj Tvrtko II. i da njihov uspjeh u najvećoj mjeri ovisi o njemu samome, unatoč pogoršanim odnosima s vojvodom Sandaljem. No Tvrtko II. je i dalje odlagao svoj pristanak na ligu, očekujući reakcije i same Porte. Iako je Tvrtko odugovlačio, Dubrovčani su smatrali da su na dobrom putu da riješe tu stvar s bosanskim kraljem. Vojvodu su Sandalja obavijestili da su poklisari na bosanskom dvoru spremili najnovije instrukcije da od Tvrtka II. zatraže formulacije ugovora i eventualni pristanak Porte, ukoliko je to kralj isposlovaio.<sup>86</sup>

Dubrovčani su morali slati nove instrukcije svom poslanstvu na dvor bosanskog kralja jer su, kako se čini, opet nastale nekakve nove poteškoće u sklapanju ugovora.<sup>87</sup> Od svojih su poklisara u Bosni saznali da je turski sultan bio dobro obaviješten o svim pojedinostima njihovih pregovora posredstvom kraljeva izaslanstva na Porti. Vlada je saznala od poklisara iz Bosne da sultan ima namjeru uputiti u njihov grad svoje *sklave*.<sup>88</sup> Predložili su kralju da i on spremi svoje poslanstvo u njihov grad, koje bi se sastalo s turskim poslanstvom, pa bi se jedino na taj način mogla posve objektivno ispitati cijela stvar i utvrditi istinitost njihovih izjava i objeda na račun Radosava Pavlovića i obrnuto, vojvodinih optužbi na račun Dubrovčana.<sup>89</sup>

U nastojanju da održi dobre odnose s bosanskim kraljem, dubrovačka ga je vlada nastojala blagovremeno izvijestiti o rezultatima razgovora što ga je vodilo njihovo izaslanstvo na ugarskom dvoru. Prenijeli su mu da oni žele i na Portu spremiti svoje poslanstvo. Na bosanskom je dvoru izraženo negodovanje kralja zbog dolaska jednog Turčina koji je došao zajedno s čovjekom vojvode Radosava u njihov grad da vodi istragu u cijelom sporu. Kako bi sve to opravdala, dubrovačka je vlada uputila kralju informacije o dolasku

---

<sup>85</sup> Isto, vol. X, fol. 182-183', 15.7.1430.

<sup>86</sup> Isto, vol. X, fol. 185, 27.7.1430.

<sup>87</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 204', 28.7.1430. I dan poslije se u Vijeću raspravljalo o odgovorima kralju. Cons. rog. vol. IV, fol. 206, 29.7.1430.

<sup>88</sup> Lett. di Lev. vol. X, fol. 187-188, 1.8.1430.

<sup>89</sup> Isto, vol. X, fol. 188', 2.7.1430.; Cons. rog. vol. IV, fol. 207', 1.8.1430. I sutradan je donesena odluka o slanju pisma kralju. Cons. rog. vol. IV, fol. 208, 2.8.1430.

tog turskog *sklava* preko svoga poklisara Nikole Rastića.<sup>90</sup> Od Tvrtka su očekivali pomoć u iznošenju cijele istine u istrazi zbog koje dolazi turski *sklav*. Nisu propustili priliku da još jednom kod kralja ožive inicijativu u pregovorima o stvaranju saveza, vjerujući da je sada prikladano vrijeme za to. Očekivali su da će sve objede vojvode Radosava biti opovrgnute, zbog čega će se on morati zamjeriti i samoj Porti.

Najveće je obeshrabrenje za Dubrovčane bila vijest da kralj nema namjeru slati svoga čovjeka u njihov grad da zajedno s Turčinom vrši istragu. Pokušavali su preko Sandalja udobrovoljiti kralja da pošalje svog poslanika u grad pod Srđem, no kako su njihovi odnosi bili posve zahladili, odustali su od toga.<sup>91</sup>

Užurbano su Dubrovčani radili na svojim planovima pa su od poslanika iz Bosne očekivali najnovije vijesti s kraljevskog dvora, koje su brzo i pristigle, ali ne baš ohrabrujuće.<sup>92</sup> Kralj se ozbiljno ljutio i na samog vojvodu Radosava koji je potajno slao svoga čovjeka kod despota Đurđa Brankovića, nudeći mu suradnju. Za tu je Pavlovićevu akciju kralj saznao posredstvom Dubrovčana. Njihovi su mu poklisari prenijeli vijest da je vojvoda Radosav zatražio od srpskog despota da posreduje kod Dubrovčana za njihovo međusobno izmirenje. Takve ponude oni nisu mogli prihvatiti, s obzirom na to da su s kraljem bili u pregovorima oko utemeljenja saveza za rat protiv vojvode Radosava, a osim toga uvijek su bili u slozi s bosanskim kraljem i svom gospodom Bosne. Na koncu im je bilo stalo do tog saveza pa su kralju predlagali da uđe u savez, i ništa više.<sup>93</sup>

U međuvremenu je vojvoda Sandalj u Dubrovnik poslao svoga poslanika da s Dubrovčanima pregovara o sklapanju saveza, ali bez kralja. U tu je svrhu u Dubrovnik pošao Sandaljev čovjek Pribislav Pohvalić. Dubrovačka se vlada ograđivala od takvoga plana, izbjegavajući na taj način zamjeranje bosanskom kralju.<sup>94</sup>

Prijedlog o izoliranju kralja iz saveza u mnogome je utjecao na daljnje držanje Tvrtka II. Na ovaj je način bio potpuno izoliran i zapostavljen u rješavanju unutrašnjih stvari u Bosni. Naročito mu je smetalo uključivanje srpskog despota Đurđa Brankovića u rješavanje tog pitanja, na čemu su inzistirala obojica vojvoda, Sandalj i Radosav, iako krvno zavađeni. Tvrtkova snaga i utjecaj u Bosni su, unatoč tim pokušajima, bili u vidnom uzlazu na-

---

<sup>90</sup> Lett. di Lev. vol. X, fol. 189-189', 2.8.1430.

<sup>91</sup> Isto, vol. X, fol. 193-194, 14.8.1430.

<sup>92</sup> Isto, vol. X, fol. 216', 12.8.1430.; fol. 221', 21.8.1430. Raspravlja Vijeće umoljenih o pismima koja su pristigla s bosanskog dvora i od vojvode Sandalja. Cons. rog. vol. IV, fol. 226, 28.8.1430.; fol. 227', 30.8.1430.

<sup>93</sup> Lett. di Lev. vol. X, fol. 195-195', 16.8.1430.

<sup>94</sup> Lett. di Lev. vol. X, fol. 187, 1.8.1430.

kon obračuna sa Zlatonosovićima. Još se jednom pokazalo tko je stvarni gospodar u Bosni. To nam govori da je uloga kralja u Bosni još uvijek bila velika. Njegovu snaženju doprinijeli su i međusobni sukobi u Bosni, posebno dvojice najmoćnijih velikaša - vojvode Sandalja i Radosava Pavlovića. Sandalj se, kako se čini, plašio osvete kralja, a i Porte, koji bi se zajedno s vojvodom Radosavom mogli udružiti protiv njega i njegove kuće.

Pokušaj uvlačenja srpskog despota u planirani savez, najprije od strane Zlatonosovića, a sada i vojvode Radosava, u dobroj su mjeri utjecali na držanje kralja i prema jednom i prema drugom vojvodi (Radosavu i Sandalju), pa i samim Dubrovčanima. Uslijedilo je njegovo udaljavanje od daljnjih pregovora oko saveza, koje se najbolje očituje u slučaju kada ga Dubrovčani mole da im posvjedoči da su oni zaista kupili Radosavov dio Konavala. On se u svemu tome nije mogao prisjetiti jesu li oni taj posjed samo zakupili ili kupili, unatoč činjenici da je to i sam potvrdio svojom poveljom i kraljevskim pečatom, i to u svojstvu kupljenog čina.<sup>95</sup> Usprkos ovako krutom držanju Tvrtka II., Dubrovčani nisu odustajali od svojih planova uključivanja kralja u savez. Bosanskog su kralja i dalje izvještavali o svim prilikama u svezi s odnosima s vojvodom Radosavom Pavlovićem. Željeli su ga na taj način zadržati kao njihova prijatelja. Svome poklisaru Nikoli Rastiću, koji je pratio kralja u Pod-Vranduk, šalju instrukcije da još jednom pokuša sklonuti kralja za savez.

I vojvoda je Radosav razvio živu diplomatsku aktivnost na Porti. Tamo je u njegovo ime protiv Dubrovčana iznio niz objeda Radosavov poslanik Ostoja Paštrović. Sve su te optužbe bile opovrgnute od strane dubrovačkih poklisara i dolaskom turskog *sklava* u njihov grad. Turski je sultan Dubrovčanima preporučio da mu upute svoje poslanstvo, što su ovi i učinili. Usput su se ispričali bosanskom kralju i bosanskim barunima, a posebno vojvodi Sandalju zbog danih obećanja da neće slati svoje poslanike na Portu. Pokušali su nagovoriti Tvrtka II. da i on pošalje svog čovjeka koji bi na Porti istupio protiv vojvode Radosava Pavlovića.<sup>96</sup>

Odluka Dubrovčana da sprema svog čovjeka na Portu još je više ohladila kralja Tvrtka II., pa je jednostavno počeo odbijati sve dubrovačke prijedloge. Pogoršanju njegova raspoloženja i držanja uvelike je pripomogao i stav Porte, koja mu je na određen način počela diktirati vanjsku, pa i unutarnju politiku. Sultan je od Tvrtka II. tražio da zarati s Venecijom s kojom je Turska već bila u sukobu oko Zete. Mlečani su mu pritom skretali pozornost na to da će biti bolje da se kralj pridržava uzetih obveza iz ranijeg ugovora

---

<sup>95</sup> Isto, vol. X, fol. 193-194, 14.8.1430.

<sup>96</sup> Isto, vol. X, fol. 201'-202, 25.8.1430. Usporedi: Truhelka, *Konavoski rat*, str. 178.



koji ima s njima.<sup>97</sup> Riječ je o ugovorima iz 1424. godine koji su predviđali njihov međusobni savez za rat protiv Nelipića Ivaniša.

I kod vojvode Sandalja sada se sve više učvršćuje ideja o stvaranju saveza, ali bez kralja, pa čak ne samo protiv vojvode Radosava, već i protiv samog Tvrtka II. Usluge takvom savezu protiv kralja ponudio je odmah i vojvoda Radosav, jer je osjetio prikladan trenutak da se sukob s Dubrovčanima prenese na kralja, pa će se na taj način najlakše izvući iz nemilih događaja s Dubrovčanima. Uvlačenje despota Đurađa Brankovića u sukob s kraljem Tvrtkom zbog Srebrenice skretalo je pozornost s dubrovačkih problema, što njima nije odgovaralo. S razlogom su Dubrovčani strahovali da se njihov plan ne izjalovi i ne donese im nepredviđene i neželjene posljedice. Pokušali su posredovati među zaraćenim stranama u Bosni.

Ponudu vojvode Radosava srpski je despot odbio, jer nije bio zadovoljan njegovim držanjem, a posebno njegovim uvlačenjem Porte u sukobe. Njega je despot opisao kao neozbiljnog i nepouzdanog, pa je odbio svaku mogućnost pregovora s njim. Dubrovčani su pokušali izmiriti vojvodu Sandalja s kraljem posredujući preko pisama i poklisara.<sup>98</sup> Međutim, Tvrtko II. nije želio izmijeniti svoj prvobitni stav. Svojim ih je odugovlačenjima Tvrtko II. sve više udaljavao od njihovih zamišljenih planova, pa su morali ubrzavati stvar. Najprije je Tvrtko II. predlagao Dubrovčanima da pričekaju sa slanjem svog poslanstva na Portu, što oni nisu mogli prihvatiti s obzirom na to da već dugo čekaju njegovu odluku i pristanak, zbog čega mnogo trpe u štetama koje im nanosi vojvoda Radosav i njegovi ljudi u Konavlima. Dubrovčani su imali razumijevanja za Tvrtkovu bojazan od Turaka, ali kako je Porta poslala svoga *subašu* u njihov grad i kako je sultan tražio da mu oni pošalju svoje poslanstvo, a oni obećali da će to učiniti, nisu to mogli više odlagati. Svog su poklisara namjeravali poslati zajedno s turskim *subašom*, koji je bio na povratku iz njihova grada u Novo Brdo, gdje se sultan nalazio. Izgovarali su se pred bosanskim kraljem da to moraju učiniti najkasnije za osam dana, kako je stajalo u preporuci sultana koji se spremao za povrat u Carigrad. I dalje su ostali pri obećanju da su voljni ući s kraljem u savez i sudjelovati u zajedničkim troškovima oko financiranja saveza.<sup>99</sup>

Svojim poklisarima koje su spremili na Portu naložili su da po povratku otuda svrate kod bosanskog kralja i njega izvijeste o tamošnjim pregovorima. Dubrovčani su na Porti proširili krug svojih zahtjeva o odšteti. Tražili su pristanak Porte na ustupanje Dubrovčanima: Vrma, tvrđave Klobuk, Bileću, Trebinje i Lug; i u slučaju da dobiju pristanak Porte, da pođu s tim

---

<sup>97</sup> Ljubić, Š., *Listine o odnošajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike*, knj. IX, Zagreb, 1890., str. 44.-45.

<sup>98</sup> Lett. di Lev. vol. X, fol. 205, rujan 1430.

<sup>99</sup> Isto, vol. X, fol. 204., 1.9.1430.

papirima kod Tvrtka II. da im on potvrdi te posjede, nakon što mu predoče pismo turskog cara.<sup>100</sup> Nije nam poznato kako je na sve to reagirao bosanski kralj. Bez sumnje, takve dubrovačke zahtjeve ni on nije mogao prihvatiti.

U međuvremenu je pristiglo i kraljevo poslanstvo koje je boravilo na Porti, pa je o postignuću njihovih rezultata Tvrtko II. izvijestio Dubrovčane jednim pismom. Od svega, Dubrovčanima je najteže pala vijest da Tvrtkov poslanik na Porti nije uspio privoljeti sultana i Portu da im izda dozvolu o kupovini Radosavovih posjeda za iznos od 60.000 dukata, koliko je Porti ponuđeno. U odgovoru na te kraljeve vijesti Dubrovčani odgovaraju da su spremni ponuditi raniju svotu koja je ugovorena, samo da se cijela stvar ubrza.<sup>101</sup>

Još su jednom Dubrovčani pokušali posredovati u izmirenju kralja i vojvode Sandalja, no bez uspjeha. Sandalj više nije želio primiti kralja u planirani savez. Došlo je do izvjesnog zahlađenja između Tvrtka II. i samih Dubrovčana zbog transakcije kraljeva srebra u Veneciji. Tvrtko II. ih je optuživao da su mu nanijeli štetu savjetima pri prodaji veće količine srebra u Veneciji. Dubrovčani su mu se ispričavali i od njega zahtijevali da im ime nuje krivce. Obećali su da će mu štetu nadoknaditi ukoliko bude utvrđeno da je ona stvarno počinjena.<sup>102</sup> Dubrovčani su izvijestili kralja o svim novinama koje je postiglo njihovo poslanstvo na Porti.<sup>103</sup> U nekoliko su mu se navrata pod sam kraj 1430. godine obraćali pismima koja su slali preko svojih poklisara, no sadržaj tih pisama malo je poznat.<sup>104</sup>

Neprijateljstvo između kralja i vojvode Sandalja pokušao je iskoristiti vojvoda Radosav. Na Porti je najprije optužio bosanskog kralja, tvrdeći tamo da je i on jedan od njegovih neprijatelja. O tim optužbama koje je na račun kralja iznio na Porti Ostija Paštrović, Tvrtko II. saznao je posredstvom dubrovačkih poslanika. Optužbe koje je iznosio Radosavov čovjek na Porti svodile su se na veze Dubrovčana s kraljem zbog *tributa* koji mu oni plaćaju. Po njegovim je optužbama to jedan od glavnih razloga što kralj drži stranu Dubrovčanima. Osim *tributa*, Tvrtko II. je u gradu pod Srđem imao i kuću koju su mu dali Dubrovčani. Za provjeru svih tih Radosavovih optužbi sultan je imao namjeru u Dubrovnik poslati još jednog svoga *sklava*.<sup>105</sup>

Na samom početku 1431. godine (u siječnju), Tvrtko se spremao poći u Jajce. Vlada je dala instrukcije svom poklisaru Nikoli Rastiću da ga prati

---

<sup>100</sup> Isto, vol. XI, fol. 1', 12.9.1430.

<sup>101</sup> Isto, vol. XI, fol. 4, 23.9.1430.

<sup>102</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 236, 23.9.1430.

<sup>103</sup> Lett. di Lev. vol. XI, fol. 7, 6.10.1430.

<sup>104</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 239, 5.10.1430.; fol. 242', 15.10.1430.; fol. 242', 16.10.1430.

<sup>105</sup> Lett. di Lev. vol. XI, fol. 40'-41, 7.11.1430.

na tom putu i da ga upozna sa svim novostima koje su pristigle s Porte.<sup>106</sup> Jedna je od novosti bila i ta o dolasku turskog *sklava* u njihov grad radi daljnje istrage o sukobu s vojvodom Radosavom. Predlagali su kralju da taj turski *subaša* najprije svrati kod njega na dvor da bi tamo saznao pravu istinu. Molili su ga da turskome *subaši*, ukoliko zatraži provjeru dubrovačkoga pečata na povelji, da povelju na uvid, kao i pisma s njihovim pečatima; a pečat se nalazi na povelji o kupovini Konavala.<sup>107</sup>

Početak siječnja 1431. godine stigao je u Dubrovnik turski *subaša* Ali-beg i u gradu pod Srđem bio pompozno dočekan s velikom pažnjom. Zajedno je s njim u Dubrovnik stigao i Sigismundov poslanik Stjepan Bichelji. Na putu za Dubrovnik turski *sklav* nije svratio na bosanski dvor, no ne zna se zbog čega. Svratio je samo kod vojvode Sandalja, od kuda je zajedno s vojvodinim čovjekom krenuo put Dubrovnika. O novostima je u svezi s tim poslanstvom u Dubrovniku bio obaviješten i bosanski kralj.<sup>108</sup> Čini se da je sve to pogodilo kralja koji je opet ostao zapostavljen pa se još više razljutio i na same Dubrovčane. Uslijedilo je novo njihovo međusobno zahlađenje. Ono se primjećuje već potkraj veljače 1431. godine, kada su Dubrovčani odlučili opozvati svoje poslanstvo s bosanskog dvora.<sup>109</sup>

Dubrovočani su još jednom pribjegli staroj praksi podmičivanja istaknutijih osoba od kojih bi mogli imati koristi. Ovoga su puta to učinili na turskom dvoru, što je još više stvorilo gnjev kod Tvrtka II. Počeo se on još više udaljavati od pregovora o sklapanju saveza za rat protiv vojvode Radosava Pavlovića. Najnovija neslaganja Tvrtka II. i Dubrovčana pokušao je iskoristiti vojvoda Radosav.

Stvari su se u Bosni razvijale najviše na štetu samog kralja Tvrtka II. Dogodilo mu se ono što je najmanje želio i očekivao, da se u njegovoj zemlji rješavaju neka pitanja posredovanjem Turaka i uplitanjem srpskog despota Đurđa Brankovića. Takvim su prilikama u mnogome doprinijeli i sami Dubrovčani svojim pozivom portinih poklisara. Nije onda čudo da se Tvrtko II. bio već potpuno ohladio od stvaranja saveza. Takvo neraspoloženje kralja prema Dubrovčanima želio je iskoristiti vojvoda Radosav. Kod kralja je stvarao sve veće neraspoloženje prema Dubrovčanima iznoseći razne optužbe na njihov račun. Dubrovčane je optuživao za pohlepu i posezanje za tuđim teritorijem. Uvjeravao je, posredstvom svojih poslanika, da Dubrovčani žele pri-

<sup>106</sup> Lett. di Lev. vol. XI, fol. 13-14, 28.12.1430.

<sup>107</sup> Isto, vol. XI, fol. 14, 28.12.1430.; fol. 14'-15, 5.1.1431.

<sup>108</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 261, 3.1.1431. „... de scribendo domino regi Bosne sive ambaxiatori nostro ad eum dando ei noticiam de subassa turcho huc venturo, secundum id quid scribit ambaxiator noster ad Sandagl.“ Lett. di Lev. vol. XI, fol. 41'-42, 9.2.1431.

<sup>109</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 282, 22.3.1431. „...de levando ambaxiatore nostro ad regem Bosne qui ambaxiator domum reddere debeat.“ Vidi: Živković, *Tvrtko II.*, str. 154.

grabiti što više tuđeg teritorija, uključujući tu i zemlje koje su u vlasništvu Bosanske krune. Kontakti su između Dubrovčana i kralja Tvrtka II. postajali sve rjeđi, no nisu bili u potpunosti prekinuti. Tijekom 1431. godine raspoložemo s vrlo malo podataka o njihovim međusobnim kontaktima, ali zato ima puno podataka o dubrovačkim akcijama na Porti, gdje su bili preneseni pregovori vezani za sukob s vojvodom Radosavom nakon što su Dubrovčani izgubili nadu da bosanski kralj može i želi riješiti njihov spor s Radosavom.

Unatoč zahlađenju međusobnih odnosa, Dubrovčani nisu osporavali kralju Tvrtku II. *tribute* koje su plaćali Bosanskoj kruni. I dalje su mu redovito isplaćivali i svetodmitarski i konavoski i stonski dohodak. Krajem ožujka 1431. godine, u jeku zahlađenja njihovih odnosa, kraljev je poslanik u Dubrovniku podigao konavoski dohodak.<sup>110</sup> Preko Tvrtkova poklisara Vladodja spremili su Dubrovčani kopiju pisma koje će biti poslano sultanu i vojvodi Radosavu. Upoznali su kralja i sa sadržajem pisma koje su dobili s Porte.<sup>111</sup>

Bosanski je i kralj Tvrtko II. Tvrtković sve više počeo iskazivati svoju naklonost prema vojvodi Radosavu, da bi najkasnije u ljeto 1431. godine došlo do njihovog međusobnog izmirenja. Ostaje nepoznanicom tko je u svemu tome posredovao, no čini se da je inicijativu dao sam vojvoda Radosav koji je slao svoja poslanstva na kraljev dvor. Oprezni su se Dubrovčani zbog toga požalili ugarskom kralju Sigismundu, početkom rujna te godine (1431.). Ugarskom su se kralju žalili kako njihov neprijatelj, vojvoda Radosav, pokušava nagovoriti kralja da zarati protiv Dubrovčana. U pismu što su ga spremili za ugarskog kralja mole ga da posreduje kod Tvrtka II. te da ih poštedi, jer su oni pod Sigismundovom zaštitom.<sup>112</sup>

O međusobnom izmirenju kralja i vojvode Radosava govori još jedno dubrovačko pismo upućeno ugarskom kralju. U pismu Dubrovčani izvješćuju Sigismunda kako je vojvoda Radosav od Tvrtka II. zatražio zajam u iznosu od 15.000 dukata i da s tim novcem ima namjeru podmititi ljude na Porti. Stvarno je Radosav uz pomoć tog pozajmljenog novca imao namjeru povratiti svoju zemlju koju je sultan potvrdio Dubrovčanima. Vijest o međusobnom izmirenju potvrdio je i sam kralj u pismu što ga je poslao i dubrovačkoj vladi, u kome ulaže prosvjed zbog slanja dubrovačkih poklisara na Portu bez njegova znanja. Tvrtko im je stavljao prigovor što su sultanu nudili plaćanje *tributa* koji su dužni Bosanskoj kruni, kako je to tvrdio vojvoda Radosav u svojim optužbama na bosanskom dvoru pa i na samoj Porti.

<sup>110</sup> Cons. rog. vol. IV, fol. 282, 22.3.1431. Njegovu su poslaniku Dubrovčani pritom isplatili i svetodmitarski i konavoski dohodak. Dinić, M., *Dubrovački tributi* (Mogoriš, Svetodmitarski i Konavoski dohodak, Provižium braće Vlatkovića), Glas SKA br. 168, Beograd, 1935., str. 203.-257., 237., nap. 74.

<sup>111</sup> Cons. rog. vol. 28', 26.7.1431. „...de mittendo domino regi Bosne literam eidem per nos scribendas.“ Pisali su kralju i u povodu njihovih trgovaca.

<sup>112</sup> Cons. rog. vol. V, fol. 34, 14.9.1431; fol. 35, 16.9.1431.; fol. 35, 14.9.1431.

Tvrtko ih je oštro upozoravao da ne mogu računati ni na komad zemlje koja pripada Bosanskoj kruni bez njegove suglasnosti i odobrenja. Čak im je pri-prijetio da će im, ukoliko ne odustanu od takvih namjera, odgovoriti ratom.

Dubrovčani su se pravdali kralju da su se morali obraćati na Portu jer od njega nisu dobivali nikakvo obećanje o povoljnom rješenju spora s vojvodom Radosavom. Podsjećali su ga da su od njega dobivali samo izjave kako on ne smije istupati protiv vojvode Radosava jer se plaši osвете Turaka. Kada je riječ o optužbama da su obećali plaćati *tribute* sultanu, koje su davali Bosanskoj kruni, branili su se poveljom u kojoj nema ni spomena o toj stvari. Oni su isticali da *tribute* i sad plaćaju Bosanskoj kruni i to imaju namjeru i dalje činiti.<sup>113</sup> Kako je tada bila na snazi zabrana prelaska njihovih trgovaca koji idu u Srebrenicu i Srbiju preko bosanskog teritorija, molili su kralja da ukine tu zabranu.<sup>114</sup>

Dubrovčani su strepili da se planirani savez protiv vojvode Radosava sada odjednom ne bi okrenuo protiv njih, pa se obraćaju ugarskom kralju s molbama da za njih posreduje kod kralja Tvrtka II., s obzirom na to da je kralj u zadnje vrijeme imao gotovo neprijateljski odnos prema gradu pod Sr-đem. Istovremeno se obraćaju i bosanskom kralju preko svojih poklisara koje su tamo spremili.<sup>115</sup> I kad sve to nije pomoglo, poslali su Tvrtku II. pismo što su ga dobili od ugarskog kralja, u kome su bile sadržane poruke za bosan-skog kralja u svezi sa Sigismundovim stavom o sukobu s vojvodom Rado-savom.<sup>116</sup> Na sreću Dubrovčana, Tvrtko II. nije pristao na prijedloge vojvode Radosava o stvaranju saveza protiv njih, jer su Dubrovčani uživali podršku i zaštitu ugarskog kralja Sigismunda, a i sam je Tvrtko II. priznavao suvereni-tet Ugarske krune.

Potkraj studenog 1431. godine pokušali su Dubrovčani obnoviti pre-govore s bosanskim kraljem. U tu su svrhu poslali dva svoja poklisara, Ivana Gundulića i Nikolu Đorđića, ljude od ugleda i u samoj Bosni, da pregovaraju s kraljem.<sup>117</sup> U razgovoru s Tvrtkom II. spomenuta dvojica Dubrovčana nisu

---

<sup>113</sup> Lett. di Lev. vol. XI, fol. 64-65, 25.11.1431.; Cons. rog. vol. V, fol. 35, 16.9.1431.

<sup>114</sup> Cons. rog. vol. V, fol. 37, 1.10.1431.; fol. 39, 12.10.1431.

<sup>115</sup> Cons. rog. vol. V, fol. 40, 15.10.1431. „...de mittendo isпам ambassiatam cum donis. Pro eodem: ...de donando in pannis ducatis trecentos.“ Darovali su ga suknom i to: 4 peče veronskog i 7 peča dugog sukna. Lett. di Lev. vol. XI, fol. 66, 25.12.1431. U Bosnu su pošla dvojica dubrovačkih poklisara: Ivan Gundulić i Nikola Đorđić. Cons. Maius, vol. IV, fol. 156, 20.10.1431.; fol. 158, 27.10.1431.

<sup>116</sup> Cons. rog. vol. V, fol. 47, 11.10.1431.; fol. 49, 21.10.1431.; fol. 49, 23.11.1431. Dub-rovački su poklisari dobili instrukcije da posreduju kod kralja za oslobođenje njihova građanina Marina Gučetića kojeg su Radosavovi ljudi zarobili u sukobu. Cons. rog. vol. V, fol. 51, 28.11.1431.

<sup>117</sup> Lett. di Lev. vol. XI, fol. 63-66, 25.11.1431. O rezultatima tih razgovora odlučila je dubrovačka vlada upoznati i vojvodu Sandalja. Cons. rog. vol. V, fol. 51, 28.11.1431.

propustili priliku istaknuti dobre odnose i prijateljstvo kuće Kotromanića i njihova grada, posebno naglašavajući primjereno držanje njegova oca Tvrtka I. Kotromanića. Isticali su veliki značaj njihovih trgovaca koji su dolazili u Bosnu i kao pčele donosili korist – med. U razgovoru s kraljem dvojica su poklisara pokušala osporiti njegove optužbe da su nudili sultanu plaćanje *tributa* koje su plaćali Bosanskoj kruni. Potraživanja posjeda u Bosanskom Kraljevstvu pravdali su štetama koje su pretrpjeli zbog rata s vojvodom Radosavom, zbog prolivene krvi u tom ratu i poteškoća koje će imati i već sada imaju u obnovi popaljenog i porušenog.

Pošto je vojvoda Radosav saznao za dolazak dubrovačkih poklisara na Tvrtkov dvor, odmah se požurio tamo uputiti svoje ljude, koji su dobili zadaću da kod kralja optuže što više dubrovačko poslanstvo. Kralja je uvjeravao da su ti dubrovački poslanici došli s namjerom da otruju kralja i Radosavova sina Ivaniša, kojeg je spremio kao zalag za posuđeni novac od kralja. Sve pojedinosti o optužbama koje su iznijeli ljudi vojvode Radosava na Tvrtkovu dvoru kralj je prenio dubrovačkim poklisarima, a ovi su o tome odmah izvijestili svoju vladu.<sup>118</sup> Iz sadržaja se dubrovačkih pisama jasno uočava da je kralj još jednom pokušao pomiriti vojvodu Radosava i Dubrovčane, nudeći im svoje usluge na tom planu. Takve njegove ponude i prijedloge Dubrovčani nisu mogli prihvatiti jer su znali za njegovu prevrtljivost i nestalnost u odlukama.

Ni sam vojvoda Radosav ovoga puta nije želio prihvatiti kraljeve ponude za mirenje s Dubrovčanima. Ipak, iz svega je toga proizašla jedna pozitivna stvar – Tvrtko II. prisilio je Dubrovčane da odustanu od daljnjeg traženja turskog posredovanja u tom sukobu. Natjerao ih je da pregovore ponovno prenesu na njegov dvor. I ne samo to, Dubrovčani su morali pristati na njegove prijedloge o izmirenju s vojvodom Radosavom, što su dugo odbijali svojim velikim potraživanjima naknade štete. Sve ovo govori kolika je bila uloga i moć kralja Tvrtka II. u cijelom tom sukobu. Kralj im je nametnuo gotovo neprihvatljive uvjete mirenja. Nagnao ih je da svoja velika potraživanja za odštetu sve više smanjuju.

Dubrovčanima je bilo jako važno što prije okončati rat s vojvodom Radosavom, pa su s tim ciljem pojačali kontakte na bosanskom dvoru slanjem svojih poklisara sve učestalije. U kratkom su vremenu sa svojim poklisarima na Tvrtkovu dvoru razmijenili brojne poruke i pisma.<sup>119</sup> Mjesto novih

---

<sup>118</sup> Lett. di Lev. vol. XI, fol. 68-69, 19.1.1431. Usporedi: Truhelka, *Konavoski rat*, str. 198.-199. Odluka o slanju poslanstva kod kralja Tvrtka II. donesena je u Vijeću umoljenih 14.1.1431. Cons. rog. vol. V, fol. 58, 8.1.1432.; fol. 59, 15.1.1432.

<sup>119</sup> Sa svojim su poklisarima na Tvrtkovu dvoru samo u nekoliko dana razmijenili više poruka i pisama. Cons. rog. vol. V, fol. 58, 14.1.1432.; fol. 59, 15.1.1432.; fol. 61, 30.1.1432.

pregovora ponovno je postao bosanski dvor, od kuda su u grad pod Srđem pristizale sve češće promjenjive informacije.

Uslijedio je i prvi korak poboljšanja odnosa s Pavlovićima kojima je kralj naložio da dubrovačkim trgovcima koji nisu počinili nikakvo zlo i krvoproliće vojvoda Radosav izda dozvolu slobodnog prolaza preko njegovih teritorija kada idu u Srebrenicu ili Srbiju. Dubrovčani su zahvalili kralju na tom posredovanju i usluzi. Priznajući da je bilo proliveno dosta krvi u ratu, uvjeravali su kralja da je veoma teško utvrditi tko je sve u tome sudjelovao i da se zbog toga njihovi trgovci ne usuđuju ići sa svojom robom u Bosansko Kraljevstvo.

Na Portu je u međuvremenu poslao svoje ljude i Tvrtko II., o čemu je izvijestio i dubrovačku vladu preko njihovih poslanika.<sup>120</sup> Dubrovčani su u međuvremenu saznali da je došlo do nekakvog sporazuma između kralja i vojvode Sandalja, kao i između dvojice vojvoda - Radosava i Sandalja.<sup>121</sup> Nije jasno od čega su najviše Dubrovčani zazirali u cijeloj toj situaciji; od približavanja kralja i vojvode Radosava i sada dvojice vojvoda. Pokušali su dokučiti što je zapravo pravi razlog odlaska kraljevih poslanika na Portu. Razlog je ležao u pokušaju Tvrtka II. da opozove sultanovu odluku o ustupanju nekih Radosavovih posjeda Dubrovčanima. Tvrtko je na kraju i sam obavijestio dubrovačku vladu o tom opozivu. Dubrovčani šalju novo poslanstvo na dvor kralja Tvrtka, gdje su se sada vodili glavni, pa i završni pregovori o obustavi rata i zaključenju mira. Poklisarima je vlada naložila da razgovaraju i s vojvodom Radosavom ukoliko se on zatekne na kraljevom dvoru. Poklisari su kralju izložili svoj stav u svezi s opozivom ustupanja Dubrovčanima nekih Radosavovih posjeda, ali nisu mogli o tome pregovarati bez naloga vlade. Istaknuli su u tim razgovorima da je i Porta podmitljiva i da se tamo mnogo stvari rješava novcem. Iz svega bi se dalo zaključiti da su Dubrovčani bili spremniji nego ikada zaključiti mir s vojvodom Radosavom Pavlovićem, i to pod nešto izmijenjenim uvjetima u odnosu na njihove ranije zahtjeve. I dalje su ostali uporni u traženju da im se nadoknadi šteta, jer su u ratu imali velike gubitke uvjetovane razaranjima Radosavovih ljudi. Tvrtko im na to nije mogao ništa odgovoriti dok se ne dogovori s vojvodom Radosavom. Zbog toga su Dubrovčani još jednom pokušali iskoristiti posredovanje ugarskog kralja Sigismunda. Računali su da će Tvrtko II. pod utjecajem ugarskog kralja izmijeniti svoj kruti stav prema njima. S obzirom na činjenicu da Tvrtko II. nije mogao sam riješiti cijeli taj slučaj, predložio je Dubrovčanima da spremne svoja dva čovjeka, a isto je to predložio i vojvodi Radosavu, kako bi se na njegovu dvoru povelili direktni pregovori o miru, uz

---

<sup>120</sup> Lett. di Lev. vol. XI, fol. 73<sup>v</sup>-74, 23.2.1432.

<sup>121</sup> Isto, vol. XI, fol. 74-75, 23.2.1432.

nazočnost kraljevih ljudi, a možda i njega samoga.<sup>122</sup> Mislio je da će tako biti najlakše utvrditi uvjete pod kojima bi mir mogao biti zaključen. U povodu tih kraljevih prijedloga dubrovačko je Vijeće umoljenih donijelo odluku da se odgovori bosanskom kralju slanjem traženog poslanstva.<sup>123</sup>

Na kraljevski je dvor vojvoda Radosav poslao Ivana Gojsića, Juraja Dragičevića i Vuka Rogatića da nazoče pregovorima. Na samom su početku tih međusobnih pregovora započela međusobna optuživanja ljudi vojvode Radosava i Dubrovčana. Dubrovački su poklisari još jednom pokušali predočiti kolika im je šteta nanesena tim ratom, pa ne bi mogli odustati od zahtjeva za nadoknadom. Ublažili su osjetno te svoje zahtjeve, pa su ovoga puta potraživanja svodili samo na Trebinje i Lug, a odustali od Vrme s tvrđavom Klobuk. Kralja Tvrtka uvjeravali su da to čine samo radi njega i njegovih zasluga u posredovanju, unatoč činjenici da su i za preostali teritorij dobili potvrdu od turskog sultana. U slučaju da se kralj ne složi s tim njihovim potraživanjima, poklisarima je naloženo da ih mogu nešto i umanjiti, tako da mogu ostati samo na nekoliko sela u trebinjskom kraju, i to onih koja se nalaze u njihovom neposrednom susjedstvu.<sup>124</sup> I na te je minimalne njihove zahtjeve Tvrtko II. stavljao prigovore, ističući pritom da on ne želi pregovarati o bilo kakvoj teritorijalnoj odšteti i naknadi. Ukazivao je Dubrovčanima na činjenicu da oni nemaju pravo ni na kakvu naknadu jer je sultan opozvao svoju odluku o ustupanju bosanskog teritorija.

Dubrovčani su molili kralja da im pomogne barem u zahtjevu da se Radosavovi ljudi, Radoje Ljubišić i Dobruško sa svim svojim bližim srodnicima udalje iz Trebinja i odu sve do Čemerna u kraju vojvode Radosava Pavlovića. Njih su optuživali da su glavni krivci njihova stradanja i začetnici zla koje ih je snašlo. Za vrijeme tih veoma burnih i na trenutke žučnih pregovora i prepirki Tvrtku se žurilo jer se spremao poći još jednom u Usoru. Na tom putu dubrovačka je vlada naložila svojim poklisarima da ga prate do granica do kojih se prostiru kraljevski posjedi.<sup>125</sup> Preko svojih je poklisara dubrovačka vlada uspjela razriješiti spor s kraljem u svezi s isporučenjem srebra u Veneciju.<sup>126</sup>

Pregovori koji su nagovijestali izvjestan uspjeh morali su ponovno biti prekinuti jer je Bosni zaprijetila nova opasnost od Turaka. Koncem ožujka u Bosnu se sjatila turska vojska od oko 3.000 vojnika, na čelu koje je bio Ishak-beg. Naglo su se pogoršali i odnosi s despotom Đurđem Brankovićem,

---

<sup>122</sup> Lett. di Lev. vol. XI, fol. 20, 24.2.1432.

<sup>123</sup> Cons. rog. vol. V, fol. 68, 27.2.1432.

<sup>124</sup> Lett. di Lev. vol. XI, fol. 75<sup>1</sup>-78, 1.3.1432.

<sup>125</sup> Isto, vol. XI, fol. 78, 1.3.1432.

<sup>126</sup> Spor je izbio zbog 100 libara za koliko je Tvrtko II. teretio Dubrovčane za odštetu u toj transakciji. Lett. di Lev. vol. XI, fol. 78, 1.3.1432.



tako da su se nad Bosnom nadvili tamni oblaci. I položaj kralja vidno se promijenio pa je morao ubrzavati pregovore u cilju okončanja rata vojvode Radosava s Dubrovčanima. Prijetila je opasnost da svakog trenutka izbiju oružani sukobi Tvrtka II. i despota Đurađa. Jedno se vrijeme manje zanimao za sukob Radosava i Dubrovčana baš iz tih razloga. Proteklo je dosta vremena, a Dubrovčanima nije dao odgovor na njihove upite koje su mu postavljali preko poklisara. Morali su ga sve učestalije podsjećati na njegova obećanja u posredovanju i ispunjenju danih obećanja. U kontaktima sa svojim poklisarima u Bosni, dubrovačka je vlada izražavala čuđenje što im Tvrtko II. ne šalje nikakve odgovore. Naložili su poklisarima da kralja stalno potiču na to.

U međuvremenu su Dubrovčani preko svojih poslanika saznali da vojvoda Radosav ima namjeru iskamčiti od kralja još jedan najam u visini od 15.000 dukata, kako bi s tim novcem namirio potraživanja Porte. Ovaj put kralj nije mogao udovoljiti njegovu zahtjevu, što je vidno utjecalo na daljnje raspoloženje i držanje vojvode Radosava. Zaprijetio je da će Turcima predati dvije svoje tvrđave ili pak da će s Dubrovčanima sklopiti mir pod onim uvjetima kako su to oni diktirali ranije uz obeštećenja.

Dubrovačka je vlada, čim je saznala za te Radosavove prijetnje, naložila poklisarima da u daljnjim pregovorima obnove stare zahtjeve u pogledu potraživanja naknade štete, i da naglase da oni ne bježe od zaključenja mira, ali i dalje ostaju pri zahtjevima za naknadu štete koju će odrediti sam kralj.<sup>127</sup> Došlo je u međuvremenu i do novih incidenata u odnosima s vojvodom Radosavom, zbog čega su se požalili kralju Tvrtku II. Do sukoba je došlo u Trebinju, unatoč obećanju vojvode Radosava da do njih neće doći. Pravao se Radosav da je situacija na terenu izmakla njegovoj kontroli, ali on obećava da do toga više neće doći.

Kontakti dubrovačke vlade i kralja Tvrtka II. ponovno su obnovljeni tijekom svibnja 1432. godine posredstvom njihovih poklisara i pisama koja su im slali u nekoliko navrata.<sup>128</sup> Najnoviji kontakti nagoviještali su bolje dane u pregovorima i okončanju rata. Kako bi ubrzali pregovore, Dubrovčani se ponovno obraćaju ugarskom kralju s molbom za posredovanjem kod kralja u svezi s pitanjima koja ih muče.<sup>129</sup> Svojim je poklisarima na dvoru bosanskog kralja vlada naložila da obnove razgovore s Tvrtkom II. Da bi ga omekšali i udobrovoljili nisu propustili priliku istaknuti kako se njegova baka Elizabeta sa svojim sinovima Stjepanom, Vladislavom i Ninoslavom, kad je

---

<sup>127</sup> Lett. di Lev. vol. XI, fol. 86, 17.4.1432.; Cons. rog. vol. V, fol. 78', 14.4.1432.; fol. 79, 15.4.1432.; fol. 79', 16.4.1432.

<sup>128</sup> Cons. rog. vol. V, fol. 83, 8.5.1432. Slično su postupili i dva dana kasnije. Cons. rog. vol. V, fol. 83, 10.5.1432.

<sup>129</sup> Dipl. Rag. str. 364.-365.

nekoć morala bježati iz Bosne pred neprijateljima, sklonila u njihov grad i tamo našla utočište i sigurnost.<sup>130</sup> Od kralja su zahtijevali da prilikom zaključenja mira s vojvodom Radosavom izda povelju kojom će jamčiti održavanje mira. Uglavljeni bi mir trebala ovjeriti i Porta, za što bi se trebao pobrinuti kralj slanjem svog čovjeka kod sultana na dvor. Sa svim je ovim dubrovačkim zahtjevima Tvrtko II. upoznao vojvodu Radosava Pavlovića u pismu koje mu je slao. O cijeloj je situaciji i raspoloženju vojvode Radosava bila obaviještena i dubrovačka vlada preko svojih poklisara u Bosni. Odmah im je žurno odgovorila i spremila nove instrukcije za pregovore sa samim vojvodom Radosavom i kraljem.<sup>131</sup> Dubrovčani su u jednom trenutku razglasili da se u te njihove pregovore umiješao i vojvoda Sandalj, što je dalo povoda zaključku kako je u međuvremenu moralo doći do pomirenja kralja i vojvode Sandalja. Ipak se ništa s pouzdanjem o toj činjenici ne bi moglo reći. Štoviše, njihovi su međusobni odnosi postali još napetiji. To se može naslutiti iz daljnjeg slijeda događanja, koji nam svjedoči da su njih dvojica tijekom cijelog tog sukoba bili u suprotnim taborima. Ostaje nepoznato zašto su to Dubrovčani razglasili; valjda da bi smekšali i samog vojvodu Radosava.

U međuvremenu su pregovori između dubrovačke vlade i Radosava Pavlovića preneseni u grad pod Srđem. O njihovom su tijeku i rezultatima istovremeno Dubrovčani izvještavali i samog kralja preko svojih poklisara na Tvrtkovu dvoru. Tijekom lipnja 1432. godine boravio je on u Fojnici, od kuda su u Dubrovnik stigle poruke kralja. O tim se njegovim porukama raspravljalo u Vijeću umoljenih koje je odlučivalo treba li se i kako odgovoriti bosanskom kralju.<sup>132</sup>

Već sredinom 1432. godine osjećalo se veliko raspoloženje za zaključivanje mira kod svih strana uključenih u pregovore. Činilo se da sada sve ovisi samo o kralju koji je po starom običaju odugovlačio s odgovorom na dubrovačke prijedloge i poruke o uvjetima za zaključenje mira. Svojim je poslanicima dubrovačka vlada naložila kako dalje postupati i kako se ponašati u daljnjim pregovorima, kako bi privoljeli Tvrtka II. na popuštanje tvrdih stavova. Radosav je sada bio najviše zainteresiran da se mir zaključi i okonča rat. U tu je svrhu poslao svog čovjeka na kraljev dvor umjesto u Dubrovnik, gdje su pregovori bili preneseni. Na bosanski je dvor trebao stići i ugarski poklisar, no on je u dolasku nešto kasnio. Možda je i to bio jedan od razloga zbog kojega je Tvrtko II. kasnio s odgovorima Dubrovčanima. Želio je najprije saslušati poruku kralja Sigismunda, koju je sa sobom nosio njegov poslanik. Svojim je poklisarima vlada naložila da u slučaju kraljeva opravda-

---

<sup>130</sup> Lett. di Lev. vol. XI, fol. 91-94, 14.5.1432. O kraljevim odgovorima raspravlja se i u Vijeću umoljenih. Cons. rog. vol. V, fol. 86', 31.5.1432.

<sup>131</sup> Cons. rog. vol. V, fol. 87', 4.6.1432.

<sup>132</sup> Cons. rog. vol. V, fol. 89, 21.6.1432.; Lett. di Lev. vol. XI, fol. 98, 22.6.1432.

vanja vojvode Radosava pred ugarskim poslanikom obnove potraživanja za naknadu pretrpljene štete. Isticali su da je jedini način dolaska do pravednog mira naknada štete počinjene vojvodinim zlodjelima. Mir tako sklopljen za njih je častan i pravedan.<sup>133</sup>

S obzirom na činjenicu da se s pregovorima dosta kasnilo, naložila je dubrovačka vlada svojim poklisarima da ulože prosvjed kod kralja Tvrtka II. zbog svih tih oklijevanja. Sredinom srpnja 1432. godine obraćaju se Dubrovčani Tvrtku II. s novim zahtjevima; da osigura bolji status njihovim trgovcima koji trguju po Bosni, posebno onima koji žive i rade u Visokom. U pismu upućenom kralju obećali su da od Radosava Pavlovića neće tražiti nikakve naknade za pretrpljenu štetu, jer bi to otežalo pregovore i pokvarilo odnose s čitavom Bosnom. Od kralja su zatražili da im samo izda povelju koja bi im jamčila očuvanje mira. I dalje su inzistirali da sklopljeni mir potvrdi turski sultan, o čemu bi se na Porti trebao pobrinuti sam kralj preko svojih ljudi.<sup>134</sup>

Prvi su put otkako se rat poveo Dubrovčani odustali od potraživanja za naknadom štete. Pristajali su na zaključenje mira bez posebnih materijalnih zahtjeva. Nema sumnje da je i vojvoda Radosav bio zainteresiran za takvu ponudu Dubrovčana. Radosav je požurio poslati svog čovjeka da privoli kralja na zaključenje takvog mira. Iako su ponude Dubrovčana bile dosta prihvatljive, kralj im nije pridavao neku veću važnost. Čini se da je njega više zaokupljao problem sukoba s despotom Đurađem pa je i dalje odugovlačio s dubrovačkim pitanjima. Ni u kom se slučaju ne bi moglo reći da on nije bio zainteresiran za zaključenje mira i okončanje pregovora, no njega su pritiskali drugi problemi i nedaće.

Na koncu su Dubrovčani, zaključivši kako im kralj ne može puno pomoći, odlučili aktivirati pregovore sa samim vojvodom Radosavom Pavlovićem. U daljnjim su pregovorima s njim Dubrovčani inzistirali samo na tome da sklopljeni mir treba potvrditi bosanski kralj i Porta, protiv čega je bio vojvoda Radosav.<sup>135</sup> Pavlović se bojao reakcije Porte, pa ju je želio isključiti iz daljnjih pregovora i odlučivanja, iako ju je sam upleo u te stvari. Na koncu su teškom mukom usuglasili stavove, pa je konačno Radosav pristao na njihove zahtjeve.

---

<sup>133</sup> Lett. di Lev. vol. XI, fol. 98'-99, 22.6.1432.

<sup>134</sup> Lett. di Lev. vol. XI, fol. 103-104', 16.7.1432. Tvrtku II. su poslali jedno slavensko pismo u kojemu su ga upoznali s uvjetima mira. Cons. rog. vol. V, fol. 96, 16.7.1432.; fol. 98, 28.7.1432.

<sup>135</sup> Cons. rog. vol. V, fol. 100', 15.8.1432. Mir je trebala potvrditi Porta, kako su to Dubrovčani zahtijevali od Radosava Pavlovića, a morao je o svemu biti izviješten i kralj Tvrtko II. Cons. rog. vol. V, fol. 101, 15.8.1432. S tim su se zahtjevima javili i sredinom rujna 1432. godine. Cons. rog. vol. V, fol. 104, 6.9.1432.

Dubrovčani su na bosanski dvor poslali dvije kopije povelje koje su sačinili, jednu njihovu i drugu vojvode Radosava. Obje ih je trebao potvrditi Tvrtko II. Tek su nakon kraljeva potvrđivanja mogle biti razmijenjene. Dubrovčani pored spomenute dvije povelje šalju i treću kopiju, koja je bila namijenjena bosanskome kralju, da ju on potvrdi i pečati svojim kraljevskim pečatom. Bosanskom je kralju bila predočena i forma zakletve koja je bila jamac da se odluke povelje neće kršiti i da sklopljeni mir jedino tako može biti trajan.<sup>136</sup>

Vlada je svojim poklisarima naložila da nakon obavljena posla na kraljevskom dvoru pođu s jednom kopijom na dvor vojvode Radosava, koju će i on potvrditi sa svoje strane i položiti zakletvu. I kad sve to bude okončano, kralj Tvrtko II. i vojvoda Radosav trebali bi spremati svoje poslanstvo na Portu da tamo isposlušaju potvrđivanje turskog sultana. Ako pak kralj ne bude htio izvršiti potvrđivanje povelje u onakvoj formi kako mu je predočeno, već bude inzistirao na nekim svojim dopunama i izmjenama, poklisari mu, prema vladinu nalogu, trebaju odgovoriti kako oni nemaju odobrenje i nalog da bilo što u poveljama mogu mijenjati.

Novi je spor u konačnom rješenju sukoba izazvalo pitanje polaganja zakletve malodobnog Radosavovog sina Ivaniša Pavlovića. Tim povodom na kraljev dvor šalje vojvoda Radosav svoga čovjeka Aleksu Paštrovića da čuje mišljenje Tvrtka II., jer je njegov sin Ivaniš Pavlović jedno vrijeme proboravio na kraljevu dvoru.<sup>137</sup>

Nove su poteškoće u pregovorima nastupile u trenutku kad je i kralj počeo stavljati neke svoje primjedbe i zahtjeve. Nisu mu se sviđele kopije povelja, pa je predlagao novi tekst. O novonastalim su poteškoćama poklisari izvijestili svoju vladu u Dubrovniku koja im šalje instrukcije da s kraljem o tim stvarima ne razgovaraju jer nemaju za to odobrenje ni nalog.<sup>138</sup>

Možemo samo nagađati što je to novoga kralj želio unijeti u kopije povelja. Čini se da je kralju smetalo što ga povelja obvezuje da kao budući jamac mira, u slučaju da on bude prekršen od strane jednoga potpisnika, stane na stranu drugoga potpisnika pomažući mu u novom sukobu. I on je dobro znao za prevrtljivost vojvode Radosava, pa tako nešto nije mogao prihvatiti. Predlažući novi tekst kopije zadržao je za sebe pravo da bude sudac u svakom njihovom budućem sporu. Kako niti jedna strana nije željela popustiti i odstupiti od svojih prvotnih stavova, nađeno je kompromisno rješenje.

---

<sup>136</sup> Lett. di Lev. vol. XI, fol. 115-116, 28.10.1432.

<sup>137</sup> Lett. di Lev. vol. XI, fol. 126'-127, 29.12.1432.; Cons. rog. vol. V, fol. 120', 26.12.1432.

<sup>138</sup> Cons. rog. vol. V, fol. 122, 11.1.1433. Odlučili su da se to učini 13. siječnja, kada su bila određena trojica oficijala koji su ga sačinili i podnijeli Vijeću umoljenih. Cons. rog. vol. V, fol. 122, 14.1.1433.; Lett. di Lev. vol. XI, fol. 126'-128.

Kopije su pretrpjele izmjene utoliko što je sada na prijedlog kralja stajalo da će on biti protiv onog tko prekrši mir iz potpisane povelje.<sup>139</sup>

Završne su pregovore i njihovo okončanje otežavale učestale promjene mjesta boravka bosanskog kralja. Morali su ga na tim putovanjima stalno pratiti dubrovački poklisari, idući za njim od Kraljeve Sutjeske do Prozora (Uskoplja) i obratno. Kako se on baš u tim trenucima spremao za rat s despotom Đurđem Brankovićem, bio je u stalnom pokretu. Početak rata očekivao se u proljeće 1433. godine. Dubrovački su poslanici javili svojoj vladi da je u veljači 1433. godine kralja posjetio Radosavov izaslanik Budisav Bogavčić. Razlozi su njegova dolaska ostali nepoznati.

Kako se potvrđivanje povelja ne bi dalje odugovlačilo, vlada je naložila svojim ljudima u Bosni da u konačnici izvide ima li kralj ili nema namjeru potvrditi povelju. Dan im je rok od tri do četiri dana da to provjere, a u tom su se roku trebali susresti s kraljem. Usput su ga trebali moliti da potvrdi privilegije o davanju slobode njihovim trgovcima da slobodno hode po njegovim zemljama.<sup>140</sup> Pod sve većim dubrovačkim pritiskom konačno je kralj odlučio potvrditi povelje. Nakon što je on potvrdio povelju, trebala je biti predana Radosavovu čovjeku Budisavu Bogavčiću da je odnese u Borač, gdje se tada nalazio vojvoda Radosav. Sa svoje je strane povelju trebao potvrditi i sam vojvoda Radosav Pavlović.<sup>141</sup> Ostalo je još sporno pitanje kojim će pečatom povelja biti pečaćena. Dubrovčani su predlagali da to bude veliki ili barem srednji kraljevski pečat. Odgovaralo im je da Tvrtko II. upotrijebi svoj veliki pečat, pa su i naložili svojim poklisarima da inzistiraju na tome kod kralja, a i vojvode Radosava.<sup>142</sup>

Tvrtko II. je od dubrovačke vlade zatražio da na njegov dvor spremi svoje ljude kako bi se posao okončao. Oni su prijedlog prihvatili i odmah poslali Nikolu Đorđića da pođe tamo, no ovaj se na putu razbolio pa ga je zamijenio Ivan Gundulić.<sup>143</sup> Dolazak je dubrovačkog poslanstva na kraljev dvor morao ostati u najvećoj tajnosti jer je na tome inzistirao sam Tvrtko II., ne zna se iz kojih razloga. Ako za dolazak dubrovačkog poklisara na dvor Tvrtka II. kojim slučajem sazna vojvoda Radosav, neka kažu da su na dvor došli isposlovati od kralja neke povlastice za svoje trgovce.<sup>144</sup> Kako se čini, Tvrtko II. je želio neke stvari sakriti od vojvode Radosava; nije nam jasno zbog čega. Pregovore o miru želio je što prije okončati jer se bližio dan

---

<sup>139</sup> Lett. di Lev. vol. XI, fol. 128-130, 17.1.1433.

<sup>140</sup> Isto, vol. XI, fol. 140-140', 13.4.1433.

<sup>141</sup> Isto, vol. XI, fol. 135, 12.3.1433.

<sup>142</sup> Isto, vol. XI, fol. 137', 28.3.1433.

<sup>143</sup> Cons. rog. vol. V, fol. 134, 11.4.1433. Dubrovčani su prihvatili kraljev prijedlog i odmah spremili svoje poklisare na Tvrtkov dvor. Cons. rog. vol. V, fol. 134, 11.4.1433.; fol. 135, 11.4.1433.

<sup>144</sup> Lett. di Lev. vol. XI, fol. 140-140', 13.4.1433.

početka ratnih sukoba sa srpskim despotom Đurđem Brankovićem. Sa svoje je strane kralj povelju potvrdio 2. ožujka 1433. godine, stavljajući na nju kraljev srednji pečat.<sup>145</sup> Kraljevu je povelju pisao *dijak* Pavle. Radosav Pavlović je na to njegovo pisanje imao određenih primjedbi, želeći tako izbjeći plaćanje troškova pisanja povelja. Njegovo je odbijanje da plati kraljevom *dijaku* usluge pisanja natjeralo Dubrovčane da sami izmire te troškove.<sup>146</sup> Kad je od Dubrovčana dobio obećanje da će oni snositi troškove kraljevom *dijaku*, odlučio je i sam izdati povelju kojom je potvrdio mir sklopljen listopada 1432. godine.<sup>147</sup> Tako su bili okončani višegodišnji sukobi zaraćenih strana, vojvode Radosava i Dubrovčana, koji su ostavili duboke tragove na cjelokupnu bosansko-humsku povijest toga vremena.

Konavoski je rat (1430.-1433.) uvelike iznio na vidjelo niz slabosti koje su nagrizale samostalnu bosansku državu. Na drugoj je strani još jednom ukazao na moć i snagu Bosanske krune i njenog nositelja Tvrtka II. Trvtkovića. Njegov se utjecaj na tijek događanja pokazao velikim. Pokazuje to primjer obračuna sa Zlatonosovićima koji su bili štíćenici moćnoga vojvode Sandalja Hranića, koji se nije smio suprotstaviti kralju. Pokazao je svoju moć i u samim pregovorima oko zaključenja mira, unatoč nastojanju i Dubrovčana i vojvode Radosava i Sandalja da ga se isključi iz tih događaja. Onog trenutka kad su Dubrovčani, pa i sam vojvoda Radosav, zaobilazili Tvrtka II. u tim pregovorima, oni su padali u krizu. Bez njega ni jedna strana nije mogla riješiti spor, čak ni uz pomoć Porte. Za vrijeme Konavoskog rata došla je do izražaja stara upravna praksa bosansko-humskog državno-pravnog sustava i njena primjena „vjerna služba“ i „vjera gospodska“, koju su najbolje na svojoj koži osjetili moćni Zlatonosovići, usorske vojvode. Uloga kralja u svim tim događajima nije bila samo velika, već i presudna. Kad su to Dubrovčani shvatili, priveli su posao kraju. Svoj je autoritet i moć pokazao i pred bosanskim barunima i pred susjedima, Dubrovčanima, ugarskim kraljem, pa i despotom Đurđem Brankovićem. Makar i na trenutak, kraljevska je centralna vlast vidno ojačala u Bosni; no za kratko, jer će ubrzo i sam Tvrtko II. biti žrtva uplitanja Turaka u rješavanje unutrašnjih bosansko-humskih pitanja. Ostaje ipak jedno zagonetno pitanje u svim tim događajima - kako natjerati ili utjecati na vojvodu Radosava Pavlovića da izmijeni svoju prevrtljivu ćud, čak i prema kralju, na što ga je obvezivala „vjerna služba“ i „vjera gospod-

---

<sup>145</sup> Stojanović, Lj., *Stare srpske povelje i pisma I/I*, Beograd-Srem. Karlovci, 1929., str. 512.-513.

<sup>146</sup> Lett. di Lev. vol. XI, fol. 137-138, 28.7.1433. Kada je konačno sve bilo dogovoreno, šalje vojvoda Radosav svoga čovjeka Braila Tezalovića u grad pod Srđem da tamo ponudi njegovo kumstvo Dubrovčanima za uzvrat što su oni kumovali njegovom sinu Ivanišu Pavloviću. Lett. di Lev. vol. XI, fol. 141-143, 13.4.1433.

<sup>147</sup> Stojanović, *Povelje i pisma I/I*, str. 631.-632.

ska“. On, čini se, nije držao ni do toga, što je svojim ponašanjem i primjerima više puta pokazao.

## **THE ROLE OF THE BOSNIAN KING IN THE WAR OF KONAVLE (1430 - 1433)**

### Summary

The War of Konavle (1430 - 1433) brought to public many weaknesses which were threatening the independent Bosnia and state. On the other hand, it once again indicated the power and strength of the Bosnian crown and its holder Tvrtko II Tvrtković. His influence to the events proved to be great. That is also visible from his conflict with Zlatonosovićs who were protected by the mighty Duke Sandalj Hranić who could not have confronted the King. He showed his power in negotiation about the peace, in spite of efforts of people from Dubrovnik and Duke Radosav and Sandalj to exclude him from those events. The moment when they tried to avoid Tvrtko II in those negotiations, they were sinking deeper into crisis. Without him, neither side is able to resolve the conflict, not even with help of Porta. During the War of Konavle there became significant old administrative practice of Bosnian - Hum State - legal system and its application “faithful service” and “gentlemen’s faith” which mighty Zlatonosovićs, Dukes of Usora were able to feel themselves. The role of King in all those events was not only huge, but also crucial. Once the people from Dubrovnik realized that, they were able to bring the business to the end. He showed his authority and power also to Bosnian Barons and neighbors, people of Dubrovnik, Hungarian King, and even Despot Đurađ Branković. Even for the moment, the royal central power greatly strengthened in Bosnia; but not for long, because soon Tvrtko II himself will become victim of Turkish involving into solving internal Bosnian - Hum issues. There still remains one question in all those events - how to make or influence Duke Radosav Pavlović to change his moody temper even towards the King, to what he was obliged by “faithful service” and “gentlemen’s faith”. He, it seems, did not hold much to that, which he proved by his deeds and examples on many occasions.

**POVIJESNI ZBORNİK**  
**godišnjak za kulturu i povijesno naslijeđe**  
**br. 3, Osijek, 2008.**

*Nakladnik:*

Odsjek za povijest - Filozofski fakultet Osijek

*Za nakladnika:*

Prof. dr. sc. Ivan Balta, predstojnik Odsjeka za povijest

*Uredništvo:*

Prof. dr. sc. Pavo Živković, Filozofski fakultet u Osijeku  
Prof. dr. sc. Ivan Balta, Filozofski fakultet u Osijeku  
Doc. dr. sc. Boško Marijan, Filozofski fakultet u Osijeku  
Prof. dr. sc. Mithad Kozličić, Sveučilište u Zadru  
Prof. dr. fra. Marko Karamatić, Franjevačka teologija Sarajevo  
Prof. dr. sc. Azem Kožar, Filozofski fakultet u Tuzli  
Prof. dr. sc. Márta Font, Bölcsészettudományi Kar Pécs  
Prof. dr. sc. Marta Dobrotková, Filozofická fakulta v Trnave

*Glavni i odgovorni urednik:*

Prof. dr. sc. Pavo Živković

*Tajnik uredništva:*

Mr. sc. Zlatko Đukić

*Lektor i korektor:*

Prof. dr. sc. Loretana Despot

*Računalna obrada i prijelom*

Ivan Nećak

*Prijevod sažetaka na engleski:*

Denis Pavić, prof.

*Tisak:*

Tiskara Soldo, Vukovar

Naklada: 300 primjeraka